

เครื่องหมายของคณัต

ของ

กิตติวุฑฒิโกภุ

อส
ด582ศ
2511

การเผยแพร่พระพุทธรูปตำนาน
ในงานพระราชทานเพลิงศพ

เจ้าติตตำนุวัตติ ติตกุล

พระสุนัษบพิลาธิศรียาภรณ์

วัดเทพศิรินทราวาส

๒๐ มกราคม ๒๕๑๑

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961117497

4 กค ๒๕

๐๔๔๔

เครื่องหมายของคณบดี

ของ

กิตติวุฒโฒมิภักขุ

คณบดีห้องสมุดรัฐสภา

วิทยาลัยการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
จัดพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
หม่อมเจ้าติศตะต๋านวัฑฒิตติกุล

ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์

วัดเทพศิรินทราวาส

๒๐ มกราคม ๒๕๑๑

คำปรารภ

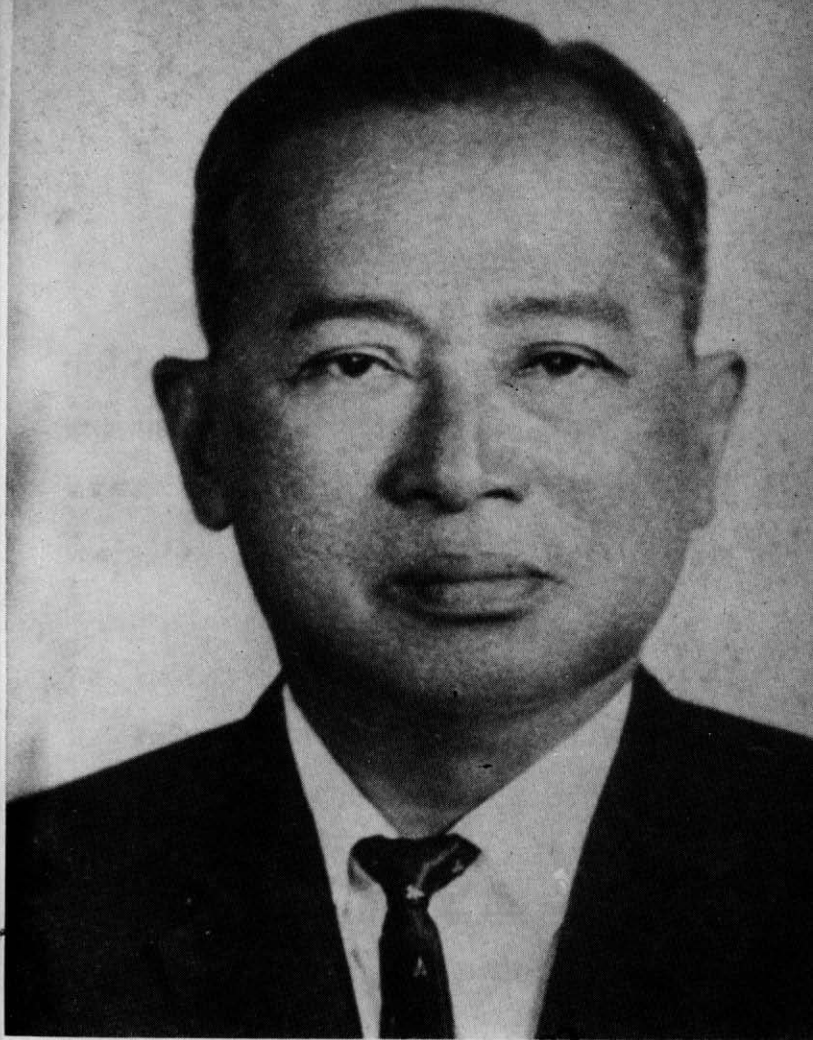
หม่อมเจ้าติศศานูวัตติ ติศกุล เป็นผู้ที่มีอุปการะ
คุณในการ จัดตั้ง วิทยาลัย การ เผยแพร่ พระพุทธ ศาสนา
อย่างมาก ได้ให้การสนับสนุนส่งเสริมงานก่อตั้งวิทยาลัย
โดยตลอด เสียหายที่ไม่ได้มีชีวิตอยู่เห็นความเจริญรุ่ง
เรืองของวิทยาลัย อันจะเป็นประโยชน์แก่พระพุทธ-
ศาสนาอย่างกว้างขวางต่อไป เพราะสังขารทั้งมวลย่อม
ตกอยู่ในสามัญลักษณะ คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็น
อนัตตาทั้งสิ้น ท่านเป็นผู้มาสู่โลกนี้อย่างประเสริฐ เกิด
ขึ้นในชาติติศกุล ได้มีชีวิตรับใช้ต่อองค์พระมหากษัตริย์
และ ประเทศชาติ ศาสนา ด้วย ความจงรักภักดี ตั้งมั่นใน
กตัญญูกตเวทิตาคุณ การจากไปก็ต้องไปสู่คติที่ดีด้วยทาง
วิทยาลัย การ เผยแพร่ พระพุทธศาสนา จึงพิมพ์หนังสือ
เรื่อง “เครื่องหมายของคนดี” โดยเสด็จพระราชกุศล
ในพระบรมราชานุเคราะห์ แจกในงานพระราชทานเพลิง
ครั้งนี้ ขอส่วนกุศลนี้จงสำเร็จแก่หม่อมเจ้าติศศานูวัตติ
ในสัมปรายภพด้วยเทอญ.

วิมลวรรณวิจิตร

(สมเด็จพระวันรัต)

ประธานกรรมการบริหารวิทยาลัยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๒๐ มกราคม ๒๕๑๑

หม่อมเจ้าดิศพลสวัสดิ์ ดิศกุล

ประสูติ พ.ศ. ๒๔๔๕

สิ้นชีพตักษัย พ.ศ. ๒๕๑๐

ประวัติย่อ

หม่อมเจ้าทัศนาวุฒิ ติศกุล เป็นโอรสของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาตำราจรรยา และหม่อมเจ็ญ ท.จ. ประสูติในวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๕

พ.ศ. ๒๔๕๐ ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กหลวงในรัชกาลที่ ๕

พ.ศ. ๒๔๕๓ เป็นมหาดเล็กรับใช้ในรัชกาลที่ ๖

พ.ศ. ๒๔๖๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ไปศึกษาวิชาวิศวกรรมศาสตร์ในประเทศอังกฤษ

พ.ศ. ๒๔๖๘ ตามเสด็จ สมเด็จพระราชบิดาไปเรียน Busineu ที่ Boston University ประเทศอเมริกาอยู่ในความดูแลของสมเด็จพระราชบิดาอย่างใกล้ชิด

พ.ศ. ๒๔๗๔ รับราชการในกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม (ต่อมาเป็นกระทรวงเศรษฐกิจ)

พ.ศ. ๒๔๗๗ ทำงานบริษัทอีสเอเซียติก

พ.ศ. ๒๔๘๕ โอนมาทำงานบริษัทเดินเรือไทย

พ.ศ. ๒๔๘๓ เป็นสมาชิกวุฒิสภา

พ.ศ. ๒๔๘๔ ทำงานธนาคารไทยพาณิชย์

พ.ศ. ๒๕๐๗ รับราชการใน พระองค์ สมเด็จพระราช-
ชนนี

พ.ศ. ๒๕๑๐ สิ้นชีพิตักษัย วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน

พ.ศ. ๒๕๑๐ โดยโรคหทัยวาย มีพระชน
มายุได้ ๖๕ ปี ๔ เดือน

ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ คือ

รัชกาลที่ ๕

เสมาทอง

เหรียญรัตนาภรณ์ชั้น ๔

เข็มครุฑ

รัชกาลที่ ๖

เสมาลงยา

เหรียญราชรุจิ

เหรียญรัตนาภรณ์ชั้น ๔

ตราวชิรมาลา

เข็มบำรุงราชการเสือบ้า

รัชกาลที่ ๗

เหรียญรัตนาภรณ์ชั้น ๔

รัชกาลปัจจุบัน

ตราหุติยจุลจอมเกล้าพิเศษ

หม่อมเจ้าติศศานุกิติ ติศกุล เสด็จสมรสกับหม่อม
เจ้าอุษิสาน์ จักรพันธ์ มีบุตรธิดา ๓ คน คือ

๑. ม.ร.ว. หญิงรัศมี นันทาภิวัฒน์

๒. ม.ร.ว. ชายติศนัตตา ติศกุล

๓. ม.ร.ว. หญิงราชิ อมาตยกุล

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานโกษฐ์
ราชวงศ์บรรจุกุศพ และพระราชทานพระบรมราชานุ
เคราะห์ งานศพเป็นของหลวงตลอด ๗ วัน จนถึง
งานพระราชทานเพลิงในวันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๑

๕๘๖ หนชีวิต

เมื่อวิญญาณ หยั่งลงสู่การปฏิสนธิ ในครรภ์
ของมารดา ชีวิตของเราต้องอาศัยอะไรอีกหลาย ๆ
อย่าง เป็นเครื่องหล่อเลี้ยง พิทักษ์รักษา จึงดำเนินมา
ด้วยความสวัสดิ์ได้ ผู้ที่เป็นภาระต่อการเกิดของเรา
เป็นคนแรกก็คือมารดา เพราะทุกคนต้องอาศัยครรภ์
มารดาเป็นแดนเกิด ถ้าไม่มีมารดาแล้วก็เกิดไม่ได้
เมื่อเราหยั่งลงสู่การปฏิสนธิในครรภ์แล้ว ผู้ที่เป็น
มารดา คือเจ้าของครรภ์นั้น ก็หาได้เกิดความรังเกียจ
แต่อย่างใดไม่ เต็มใจให้เราอยู่อย่างผาสุก ทั้งยังให้
ความปลอดภัย ด้วยการระมัดระวังการเป็นอยู่อย่าง
วิเศษสุดอีกด้วย

ท่านทั้งหลายพึงใช้วิจารณ์ญาณดูว่า เราจะไป
อาศัยบ้านใครอยู่ อยู่ใครนอน อย่างสะดวกสบายในโลก
นี้กว่าครรภ์ของมารดาเรามีบ้างไหม ไม่ต้องอื่นไกลดอก
เพียงแต่จะไปขอพักแรมในโรงแรมสักคืน เราก็ยังต้อง

แสดงบัตรประจำตัว จะต้องขออนุญาตก่อนเราจึงจะเข้าไปได้ และเมื่อเข้าไปแล้วก็จะต้องเสียค่าบำรุงที่อยู่ อีกหลายสิ่งหลายอย่าง แต่เวลาเรามาปฏิสนธิในครรภ์ของมารดา เราได้เคยมาขออนุญาตต่อมารดาของเรา หรือแปลว่า ขออาศัยเกิดหน่อยเถอะ จะพักแรมอยู่ในครรภ์เพียงสิบเดือนเท่านั้น แล้วก็ออกไปตามเงื่อนไข

เราทุกคนที่เกิดมา ไม่เคยไปขออนุญาตก่อนเลย เรามาอย่างไม่มีเงื่อนไข ทั้งผู้ให้อาศัยก็ไม่เคยรู้จักหน้าตาเลยว่าเป็นอย่างไร มาจากภพภูมิไหน ๆ ก็ไม่ทราบ แต่ผู้ที่เป็นมารดาก็เต็มใจรับอย่างเมตตากรุณา ทั้ง ๆ ที่ท่านต้องลำบากร่างกายมา ในระหว่างเราอยู่ในครรภ์ ท่านต้องอดเปรี้ยว อดหวาน อดมัน อดเค็ม ต้องประคบประครองครรภ์อยู่สิบเดือน ครั้นเมื่อคลอดออกจากครรภ์แล้ว ยังจะต้องเป็นภาระให้แก่คนอื่นอีกมากมายหลายชีวิตด้วยกัน เริ่มตั้งแต่แม่คงครรภ์ผู้ทำคลอด บิดา ญาติพี่น้อง ต่างต้องโกลาหลเพราะการเกิดของเรา เมื่อคลอด

ออกจากกรรมของมารดาแล้ว ท่านยังจะต้องเลี้ยงเราจนกว่าเราจะเติบโต ฟึ่งตัวเองได้ และสามารถยืนด้วยเท้าของตนเองอย่างนี้

ถ้าคนเราทุกคนนึกย้อนหลังไปอย่างนี้ ข้าพเจ้าคิดว่า ทุกคนจะไม่กล้าเนรคุณต่อผู้เป็นมารดาบิดา และผู้มีคุณทุก ๆ คน ทั้งจะทราบถึงภาระหน้าที่ที่เราทุกคนจะต้องปฏิบัติแก่โลกนี้ มีมากมายจนกระทั่งตลอดชีวิตเราก็ใช้ไม่หมด ดังที่โบราณจารย์ท่านกล่าวว่า “ถึงจะเอาแผ่นดินทั้งหมดมาฉนเป็นปากกา เอาแผ่นดินฟ้ามาเป็นกระดาษ เอาน้ำในมหาสมุทรมาเป็นหมึกจารึกพระคุณของแม่ก็ไม่พอ” เราทุกคนที่เกิดมาต้องเป็นหนี้บุญคุณต่อกันอีกมากมายหลายคนนัก เริ่มต้นตั้งแต่มารดา บิดา ครูอาจารย์ไปตามลำดับ ชีวิตแห่งการเป็นอยู่ จึงเป็นอยู่ในลักษณะที่เป็นลูกหนี้ และจะต้องเปลืองหนี้พระคุณเหล่านั้นตลอดชีวิต

หลักธรรมในพระพุทธศาสนา จึงได้สอนถึงเรื่องคุณธรรมอันสัตว์จะพึงปฏิบัติต่อกัน เพื่อความผาสุกของหมู่สัตว์เองอยู่สองข้อ คือ กตัญญู และ กตเวทิต์

พระพุทธองค์ทรงสอนให้เราทุกคน เป็นผู้รู้คุณ
 ของผู้มีคุณ ที่เรียกว่า “กตัญญู” ซึ่งแปลว่ารู้คุณ และ
 สอนให้เราตอบแทนคุณแก่ผู้มีคุณ ที่เรียกว่า “กตเวทิตี”
 ซึ่งแปลว่า ตอบแทนคุณแก่ผู้มีพระคุณ

ความคิดของคนที่จัดว่า คิดดีนั้น จะต้องคิด
 อย่างนี้เสียก่อน ถ้าคนใดมิได้คิดถึงคุณที่ผู้อื่นได้กระทำ
 แก่ตน และมีได้คิดตอบแทนคุณแก่ผู้ที่มีคุณแก่ตนแล้ว
 คน ๆ นั้นก็ไม่จัดว่าเป็นคนดี มีระดับจิตใจต่ำกว่าเจริญ
 ฉานบางจำพวกเสียอีก

คุณธรรมทั้งสองประการนี้ ท่านทั้งหลายบาง
 ท่านอาจจะคิดว่า เป็นเรื่องเล็กน้อยก็ได้ ความจริงแล้ว
 ถ้าเราไม่คิดให้ ซึ่งเรา ก็อาจ จะ เห็น เป็นเรื่อง เล็ก น้อย
 เพราะตามปกติคนเราส่วนมาก มักจะมองเรื่องการ
 บำเพ็ญคุณธรรมว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยอยู่แล้ว เช่น การ
 รักษาศีล การฟังธรรม การบริจาคทาน ตลอดจนการ
 ไปวัดวาอารามว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยของชีวิต ส่วนเรื่อง
 ลึ กัญ ของชีวิตนี้ คือกระเสือกกระสน แสวงหาอาหาร
 เลี้ยงปากเลี้ยงท้อง การแสวงหาเกียรติยศ ชื่อเสียง

การแสวงหาอำนาจ เมื่อคนเราส่วนมาก มีความรู้สึก
 อย่างนี้ คุณธรรมทั้งสองประการนี้ จึงหมดความหมาย
 ไป พระพุทธองค์จึงตรัสว่า คนที่หาได้ยากอย่างยิ่งนั้น
 ก็คือ คนกตัญญูและกตเวที

เพราะบางคนมีแต่เพียงกตัญญูอย่างเดียว หมายความว่า
 รู้แต่ว่ามารดาบิดา ครูบาอาจารย์เป็นผู้มี
 พระคุณ แต่การที่จะตอบแทนคุณนั้นมันน้อยเต็มที เพราะ
 มีปัญหาชีวิตที่เขาเหล่านั้นจะต้องรับผิดชอบมากมาย เป็น
 ตันว่า ลูกบางคนรู้คุณของมารดา บิดาเหมือนกัน แต่
 ไม่มีโอกาสที่จะตอบแทนได้ เช่นบางคนก็อ้างความ
 จำเป็นในชีวิต โดยอ้างว่าเงินทองที่จะส่งเสียเลี้ยงดูบิดา
 มารดาไม่มี ลำพังตัวเองก็เลี้ยงเกือบจะไม่รอดแล้ว หรือ
 มิฉะนั้นบางคนก็อ้างความจำเป็นทางครอบครัวว่า จะ
 ต้องเลี้ยงเมียกันต่อไป เลยหมดโอกาสได้เลี้ยงดูมารดา
 บิดาอย่างนี้ก็มี เพราะคนเรา ส่วนมากมีความเข้าใจใน
 เรื่องกตัญญูกตเวทีอย่างนี้เอง จึงทำให้บางคนหมด
 โอกาสที่จะได้ตอบแทนคุณมารดา บิดา ครู อาจารย์

เครื่องหมายของคน

ยิ่งในยุคที่โลกกำลังเจริญก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง ย่อมจะมีทั้งคุณและมีทั้งโทษ โดยเฉพาะในด้านจิตใจของมนุษย์ในยุคนี้ ก็เปลี่ยนแปลงไปมาก ซึ่งอาจจะเป็นเพราะสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุค ตามสมัยก็ได้ เพราะสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลอย่างเหลือหลาย ในเมื่อมนุษย์ถูกอิทธิพลภายนอกครอบงำเท่าไร อิทธิพลภายในก็หมดไปมากขึ้นเท่านั้น ความเจริญภายนอกมีมากขึ้นเท่าไร ความเจริญภายในก็มีน้อยลงเท่านั้น

ที่ว่าอิทธิพลภายนอกมีมากนั้น คือยุคนี้วัตถุเจริญมาก มนุษย์เราสามารถที่จะเดินทางไปสู่โลกอื่นได้แล้ว เมื่อวัตถุเจริญมากขึ้นเท่าไร คนก็นิยมวัตถุกันมากขึ้นเท่านั้น เมื่อนิยมวัตถุมาก จิตใจซึ่งเป็นนามธรรม ก็หมดความสำคัญไปมาก เหตุผลที่เราจะพิสูจน์นี้ไม่มากอะไร คือ ให้สังเกตดูว่า ยุคนี้คนทำความชั่วเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุภายนอกกันมาก คนที่ตกเป็นทาสของรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส จึงประกอบความชั่วได้ง่าย โดยไม่

มีความละเอียด ขอแต่เพียงอย่างเดียวว่า ให้นั้นมีความ
เป็นอยู่อย่างสุขสบายก็แล้วกัน ความละเอียดต่อบาป
ความเกรงกลัวต่อบาปจึงไม่เกิดขึ้น

นี่แหละที่เรียกว่า ทำชั่วลงไปเพราะถูกอิทธิพล
ภายนอกมาครอบงำ อิทธิพลภายในคือธรรมะที่หักห้าม
ใจมิให้คิดชั่วก็เลยหมดอำนาจลง เมื่อธรรมะหมดอำนาจ
ไปจากใจคนเท่านั้น คนเราทุกคนก็ประกอบกรรมชั่วได้
อย่างสบาย หมดความละเอียด หมดความเกรงกลัวต่อ
ผลแห่งการกระทำนั้น

นักปราชญ์ทั้งหลาย ท่านจึงประชุมวิจารณ์กัน
บ่อยครั้งว่า เพราะเหตุใดศีลธรรมจึงเสื่อมไปจากใจของ
คนมาก และนักปราชญ์ทั้งหลายก็ให้เหตุผลว่า เพราะ
ยุคนี้วัตถุเจริญมาก จิตใจของคนจึงเสื่อมไป พิจารณา
ดูแล้ว คล้าย ๆ กับวัตถุนั้นมีอิทธิพลกว่าจิต หรือ
มิฉะนั้นเจ้าวัตถุนั้นก็คงจะชั่วช้าเลวทรามมาก เมื่อผู้ใด
ไปอาสวณแล้วก็กลายเป็นคนชั่วช้าเลวทรามหมด ซึ่ง
อันที่จริงวัตถุนั้นหาได้ดีและชั่วไม่ ความดีความชั่ว

ไม่ใช่อยู่ที่วัตถุ เพราะถ้าความดีความชั่วอยู่ที่วัตถุแล้ว คนที่แต่งตัวสวย ๆ โกะ ๆ ก็เป็นคนดีทั้งนั้น คนที่ไม่แต่งตัว คนที่ไม่สวย ไม่โก้ ก็เป็นคนชั่วทั้งนั้น ผลสุดท้ายคนเราทุกคนก็ไม่จำเป็นต้องมีศาสนาสำหรับไว้อบรมจิตใจเพียงแต่สร้างร้านเสริมสวยมาก ๆ สร้างบ้านหลังโต ๆ ซื้รถคันใหญ่ ๆ ก็พอเป็นคนดีได้แล้ว

ถึงคราวที่จะชำระล้างความชั่ว ก็ไม่ยากเย็นอะไร เอน้ำมันมาล้างเสียก็หาย หรือไปเข้าสถานที่อาบน้ำ ให้หนูน้อย ๆ นวดให้ ถูหลังให้ ถูตัวให้ ความชั่วก็คงจะหมดไป แล้วก็ประพรมน้ำหอมอย่างดี แค่นี้ความดีก็ฟุ้งกระจายไปหมดแล้ว ไม่ช้าก็คงจะเกิดโฆษณาว่า ผงซักฟอกยี่ห้อนี้ สามารถขจัดความชั่วช้าของคนได้มาก แล้วก็โฆษณากันว่า น้ำหอมยี่ห้อนี้เพิ่มความดีได้มาก แผ่ขยายไปได้ไกลอย่างนี้เป็นต้น วิทยุหนังสือพิมพ์ ก็คงจะได้ค่าโฆษณามากขึ้นไปอีก รายการทุก ๆ รายการ ก็มีแต่เสียงโฆษณาสินค้าเหล่านี้ ห้างร้านเสริมสวยทั้งหลายก็คงจะโฆษณากันเกร่อไปว่า ขอเชิญไปเสริมสร้าง

ความงามและความดีกันที่ร้านนั้น ร้านนั้นก็เกิด แล้ว
ท่านจะสวยงาม จะเพียบพร้อมด้วยความดี พร้อมกัน
นั้น เสียงโฆษณาธรรมะว่า ขอเชิญไปฟังเทศน์ ฟัง
ปาฐกถา หรือเจริญภาวนาเพื่อชำระจิตใจให้ผ่องใส ก็
คงจะเจียบหายไปไม่ช้า วัตถุประสงค์ก็คงจะเจียบเหงาน
ปราศจากผู้คน จะมีคนมาวัดก็เห็นจะเป็นเมื่อตอน
ฉาบปูนกิจศพเท่านั้น

ซึ่งความเป็นจริงแล้ว วัตถุประสงค์จะไม่ดีไม่ชั่ว
ความดีความชั่วอยู่ที่ใจคนต่างหาก ไม่ใช่อยู่ที่วัตถุ วัตถุ
นั้น ถ้าเรารู้จักใช้ก็เป็นประโยชน์ ถ้าไม่รู้รู้จักใช้ก็ให้โทษ
ยกตัวอย่างเช่นมีด เรารู้จักใช้ก็เป็นประโยชน์เพราะ
สามารถใช้ผ่าตัดอะไรต่าง ๆ ได้ แต่ถ้าไม่รู้รู้จักใช้เรา
อาจจะเอามีดไปเป็นอุปกรณ์ในการกระทำปาณาติบาตก็
ได้ พลังงานปรมาณู ถ้ารู้จักใช้ก็เป็นประโยชน์ต่อการ
ทუნแรงงานมนุษย์มากเป็นไปเพื่อสันติ ถ้าไม่รู้รู้จักใช้ ก็
เป็นโทษต่อมนุษยชาติอย่างมหันต์ทีเดียว

ฉะนั้นการที่จิตใจของคนไม่มีศีลธรรมนั้น ไม่ใช่
เป็นเพราะความเจริญของวัตถุ ไม่ใช่เป็นเพราะอิทธิพล

ของวัตถุอย่างเดียว แต่เป็นเพราะมนุษย์เราไม่อบรม
จิตใจให้มีคุณธรรมสูง ให้แข็งแกร่งในการต่อต้านกับ
ความชั่วต่างหาก จิตใจของมนุษย์จึงต้องตกเป็นทาสของ
ความชั่วร้ายอย่างถอนตัวกันเกือบไม่ขึ้น

ครั้งหนึ่งได้เคย ปรากฏเป็นข่าว อันเกรียวกราว
ว่ามีนักศึกษาผู้หนึ่ง ศึกษาอยู่ในชั้นอนุคมศึกษา ได้แสดง
ความเห็นออกมาว่า บุญคุณของมารดาบิดาไม่มี เพราะ
มารดาบิดานั้น มิได้ตั้งใจให้เราเกิดมา ท่านหาความ
สนุกสนานเพลิดเพลินกันสองคน ส่วนเรานั้นเป็นผล
พลอยได้อย่างไม่เต็มใจต่างหาก ตลอดจนบุญคุณของ
ครูบาอาจารย์ก็ไม่มี ท่านมาสอนเราก็เพราะเห็นแก่เงิน
เดือนต่างหาก หรือเพราะเราจ้างท่านมาสอนต่างหาก
ถ้าเราไม่จ้างท่านก็คงจะไม่มาสอน เพราะฉะนั้นถ้าครู
ทำอะไรให้เราไม่พอใจแล้ว ก็แสดงความไม่พอใจบหลู
ดูหมิ่นไม่เชื่อฟัง

บางคนก็คิดว่าที่ทุกคนเจริญเติบโตมาได้นี้ ก็มีใ
ว่ามารดาบิดาเป็นผู้เลี้ยงเราด้วยความเต็มใจ แต่เป็น

เพราะกฎหมายของบ้านเมืองมีคุ้มครองต่างหาก ถ้าท่าน
 ปล่อยให้เราตาย หรือฆ่าเราตาย ท่านก็มีความผิดทาง
 คดีอาญา ฉะนั้นประเพณีของโบราณที่สอนให้เรามีความ
 กตัญญูกตเวทีนั้นเป็นเรื่องของความโง่เขลาองมงาย ตลอดจน
 จนการทำบุญไหว้พระสวดมนต์ก็เป็นเรื่อง ของคนงมงาย
 ทั้งนั้น ไม่มีประโยชน์อะไร การบูชาเช่นสรวงก็ไม่มี
 ประโยชน์

บุคคลทั้งหลายนี้ปฏิเสธผลแห่งการกระทำทั้งหมด
 ทำดีก็ไม่มีผล ทำชั่วก็ไม่มีผล ท่านเรียกบุคคลเหล่านี้
 ว่าเป็นมิจฉาทิฎฐิ ประเภทนัตติกทิฎฐิ ความเห็นชนิดนี้
 ปฏิเสธผลแห่งการกระทำ มีมานานแล้วทุกยุคทุกสมัย
 ความเห็นผิดอย่างนี้ ท่านกล่าวว่ามีโทษหนักกว่าการ
 กระทำอนันตริยกรรมเสียอีก

คนประเภทนี้เราเรียกว่าคน ออกตัญญู ออกตเวที
 ในทางศาสนาถือว่าเป็นคนชั่ว เป็นภัยแก่โลก ไร้วาง
 ใจไม่ได้ ถ้ามนุษย์เราทั้งหมดมีความเห็นอย่างนี้ สังคม
 มนุษย์ก็ไม่ต่างจากสังคมปศุสัตว์บางจำพวก

เรื่องของคนอกตัญญู มีอยู่ในพระสุตตันตปิฎก
เอกนิบาต ท่านได้เปรียบเทียบคนประเภทนี้ว่าเลวเสีย
ยิ่งกว่าไม้ที่เขาทิ้งลอยอยู่ในน้ำเสียอีก บาลีแสดงไว้ว่า

สจฺจํ กิเรวมาหํสุ นรา เอกจฺจฺจฺยา อิศ

กญฺจํ นิปฺพวิตํ เสยฺโย น เทวเวกจฺจฺโย นโร

แปลว่า บัญญัติกล่าวไว้ว่า เก็บไม้ที่ลอยน้ำขึ้น

ไว้บนบก ดีกว่าเก็บคนตกน้ำให้พ้นความตายค้ำเป็น
คำจริง

ที่ท่านกล่าวเช่นนั้น ก็เพราะการเก็บไม้ที่แห้ง
ลอยน้ำมาเอาขึ้นไว้บนบกนั้น ย่อมมีประโยชน์หลายอย่าง
อย่างน้อยที่สุดยังใช้ ให้ เป็น ประโยชน์ ใน การหุง ต้มข้าว
แกงได้ สำหรับติดไฟผิงในเวลาหนาวก็ได้ ตลอดจน
ยังใช้ประโยชน์อย่างอื่น ๆ อีกหลายอย่าง แต่ว่าคนที่
อกตัญญูไม่รู้คุณของใครถึงแม้จะตกน้ำ และมีผู้ช่วยให้ขึ้น
มาจากน้ำได้ ก็ไม่มีประโยชน์แก่ผู้ช่วย ทั้งยังให้โทษแก่
ผู้ช่วยเสียอีก ในชาตกนี้ ได้ยกตัวอย่างแสดงไว้เรื่องหนึ่ง
ดังนี้

เรื่องมีอยู่ว่า สมัยหนึ่งที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ออกบวชเป็นฤๅษีปลุกอาศรมอยู่ริมแม่น้ำสายหนึ่ง ค่ำวันหนึ่งในมัชฌิมยาม ได้มีเสียงคนร้องมาจากกลางน้ำ ฤๅษีโพธิสัตว์ได้ยินเช่นนั้นก็นึกแน่ใจว่า จะต้องมีคนตกน้ำและต้องการความช่วยเหลือ ท่านจึงรีบลงจากบรรณศาลา ถีบคบไฟไปส่องดูก็เห็นพระราชกุมารเกาะขอนไม้ลอยน้ำมา ท่านก็รีบเปลี่ยนผ้าว่ายน้ำไปกลางน้ำ ดึงขอนไม้เข้าฝั่งจนสำเร็จ ที่ขอนไม้้นอกจากจะมีพระราชกุมารเกาะมาหนึ่งชีวิต ยังมีสัตว์อีก ๓ ตัว คือ งู หนู นกแขกเต้า เมื่อถึงฝั่งเรียบร้อยแล้ว ฤๅษีก็จัดการก่อไฟให้สัตว์ทั้ง ๓ นิน้ผิงเพื่อบรรเทาความหนาวก่อน แล้วจึงก่อให้พระราชกุมารที่หลัง ๕ ๕ ปรากฏว่าสัตว์ทั้ง ๓ ชีวิตนั้นได้ถูกพายุฝนพัดตกลงมาในน้ำ และได้อาศัยขอนไม้มาตลอด ส่วนพระราชกุมารนั้นมาเล่นน้ำกับบริวารแล้วถูกปล่อยมากับกระแสน้ำ

เมื่อฤๅษีก่อไฟให้สัตว์ทั้ง ๔ ผิงจนอบอุ่นแล้วก็จัดหาอาหารมาให้ แต่ได้จัดให้สัตว์ทั้ง ๓ กินเสียก่อน

แล้วจึงจัดให้กุมารภายหลัง พระราชกุมารก็น้อยพระทัย
ว่าพระฤๅษีนี้ดูถูกตนมาก เห็นสัตว์เดียรัจฉานดีกว่าคน
จึงผูกอาฆาตพระฤๅษีไว้ ครั้นอยู่ต่อมาถึงประมาณ ๓ วัน
น้ำค้างแห้ง จึงบอกกับฤๅษีว่า พระผู้เป็นเจ้ามี
พระคุณต่อ ข้าพเจ้ามากเหลือเกิน ที่ได้ ช่วยชีวิต และให้
ความสบาย เมื่อชาติก่อนข้าพเจ้าเกิดเป็นเศรษฐีและได้
ฝังทรัพย์เอาไว้ ๔๐ โกฏิ ในที่แห่งหนึ่ง ครั้นเวลาใกล้
จะตาย ข้าพเจ้ามีจิตผูกพันเป็นห่วงในทรัพย์เหล่านั้น
เมื่อตายจึงได้มาเกิดเป็นงู ฉะนั้นถ้าพระผู้เป็นเจ้าต้องการ
จะใช้ทรัพย์เมื่อใดจงบอก ข้าพเจ้าขอยกให้ทั้งหมด บอก
ตั้งนี้แล้วก็ลาไป

หนูก็กเล่าว่า ข้าพเจ้ามีอุปการะคุณ
แก่ข้าพเจ้ามาก เมื่อชาติก่อนข้าพเจ้าเกิดเป็นเศรษฐี
เหมือนกัน ข้าพเจ้าได้ฝังทรัพย์ไว้ ณ ที่แห่งหนึ่ง ๓๐
โกฏิ เมื่อเวลาใกล้จะตาย ข้าพเจ้ามีจิตผูกพัน เป็นห่วง
ในทรัพย์นั้นมาก จึงได้ ไปเกิดเป็นงูอยู่ที่ฝังทรัพย์นั้น
เมื่อน้ำท่วมที่อยู่ของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงถูกกระแสน้ำพัด

มา ฉะนั้นถ้าท่านต้องการทรัพย์เมื่อใดจงบอกข้าพเจ้า
ข้าพเจ้าจะยกทรัพย์ทั้งหมดให้แล้วก็ลาฤๅษีไป

นกแขกเต้าก็กล่าวขึ้นว่า ข้าพเจ้าได้อาศัยอยู่ที่
ต้นไม้ต้นหนึ่ง ทางต้นน้ำโน้น เมื่อมีพายุฝนขึ้น ข้าพ-
เจ้าก็ตกน้ำจนชนเบียดทั้งตัวไม่อาจบินได้ จึงเกาะขอน
ไม้ลอยมาจนพบพระผู้เป็นเจ้าเห็นและช่วยเหลือไว้ ข้าพ-
เจ้ารู้สึกเป็นหนี้พระคุณของท่านมาก ฉะนั้นถ้าพระผู้เป็น
เจ้าต้องการข้าวสาลีอันมีสีแดงอันโอชะรสเมื่อใด จงไป
บอกข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะบอกกล่าวแก่หมู่ญาติของข้าพเจ้า
ซึ่งนับจำนวนมากหลายแสนตัว ให้ช่วยกันคาบเอารวง
ข้าวสาลีมาถวายพระผู้เป็นเจ้า กล่าวดังนั้นแล้วก็ลาไป

ฝ่ายพระราชกุมารก็คิดว่า เราจักลวงฤๅษีนี้ไป
สู่บ้านเมืองของเราแล้วก็จะฆ่าเสีย เพราะแค้นที่ดูหมิ่น
ตน เมื่อคิดดังนั้นแล้วจึงกล่าวขึ้นว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า
เมื่อข้าพเจ้าได้เสวยราชสมบัติแล้ว จะอุปถัมภ์พระผู้เป็น
เจ้าด้วยปัจจัย ๔ ทกประการ บอกดังนั้นแล้วก็ลากลับ
เมือง

ต่อมาฤาษี จึงคิดจะ ทดสอบ จิตใจ ของสัตว์ทั้ง ๓ และพระราชกุมาร วันหนึ่งจึงไปที่อยู่ของงู งูทราบก็ รีบออกมาต้อนรับด้วยความดีใจ แล้วกล่าวมอบทรัพย์ ๕๐ โกฏิให้ แต่ฤาษีก็ปฏิเสธว่าเวลานี้เรายังไม่ต้องการ ต้องการเมื่อใดจะมารับ แล้วก็เดินไปยังที่อยู่ของหนู ของนกแขกเต้าตามลำดับ ก็ได้รับการปฏิเสธด้วยความดีใจ และได้รับคำยืนยันเหมือนเดิมเช่นกัน แต่ ฤาษีก็ขอผลัดไปก่อน ต้องการเมื่อใดก็จะมารับ

จากนั้นฤาษีก็เดินทางไปยังกรุงพาราณสี เพื่อ จะทดสอบพระราชกุมารว่า จะมีความ กตัญญูกตเวที หรือ ไม่ และได้แวะพักที่พระราชอุทยาน พอรุ่งเช้าก็เข้าไป บิณฑบาตในพระนคร พระราชกุมารเมื่อเดินทางกลับ ถึงพระนครแล้ว ก็ได้ขึ้นเสวยราชสมบัติ วันนั้นเสด็จ ออกเรียบบพระนครตอนเช้า ก็ทอดพระเนตรเห็นฤาษี แต่ไกล จึงดำริแก่ันฤาษี พระราชกุมารจึงสั่งให้ราช- บุษจับดาบสฆ่าเสีย เพราะเป็นคนโกง ถ้าจะเข้ามาขอ สิ่งใดกะเราเป็นแน่ พวกเจ้าจงอย่าให้คนกาลกรรณินี้มา

พบเรา จงม้คมือไพล่หลังเขียนให้เต็มที แล้วนำไปตัก
 ศีรษะที่นอกพระนคร เอาหลาวเสียบประจานตนไว้
 พวกราชบุรุษได้ฟังพระราชโองการดังนี้ ก็รีบลงมือทันที
 ตรูเข้าจับถวายม้คแล้วเขียนที ขณะที่กำลังเขียนอยู่นั้น
 ฤาษีได้กล่าวขึ้นว่า “เขากล่าวกันว่าเก็บก่อนไม้ที่ลอย
 นำมาตีกว่าเก็บคนบางคนขึ้นจากน่านเป็นคำจริง” ทุก
 ครั้งที่ถูกเขียนฤาษีจะต้องพูดอย่างนี้ทุกครั้งไป จนราช-
 บุรุษสงสัยจึงถามว่า เหตุใดท่านจึงพูดเช่นนั้น ฤาษีจึง
 เล่าความจริงให้ทราบตั้งแต่ต้นจนจบ ประชาชนชาว
 เมืองได้ทราบดังนั้น จึงพากันติเตียนพระราชกุมาร
 อย่างมาก พร้อมใจกันจับราชกุมารมา แล้วให้ฤาษีสีก
 ออกเสวยราชต่อไป เมื่อได้เสวยราชแล้วก็เดินทางไปหา
 งู หนู นกแขกเต้า สัตว์ทั้ง ๓ นั้น ถวายทรัพย์ให้
 ทั้งหมด ท้าวเธอก็นำสัตว์ทั้ง ๓ ไปเลี้ยงไว้ในพระราชวัง
 โปรดให้ทำทะนันทองให้งูอยู่ ทำโพรงแก้วให้หนูอยู่
 ทำกรงทองให้นกแขกเต้าอยู่

ในชาตกล่มนั้นแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่ไม่รู้บุญคุณ
 ของคนต้องประสบผลร้ายดังพระราชกุมารนั้น ผู้ที่รู้คุณ

คนยอมได้ประสบความสุขเจริญดังสัตว์ทั้ง ๓ นั้น ส่วนผู้
 ที่มีเมตตากรุณายอมได้รับผลดีเช่นญาติ เพราะฉะนั้นทุก
 คนควรเป็นผู้มีเมตตากรุณา รู้จักบุญคุณของผู้อื่นที่กระ
ทำไว้แก่ตน แล้วคิดตอบแทนคุณของผู้นั้นต่อไป

เครื่องหมายของคนดี

พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า คนที่มีคุณธรรมทั้งสองประการคือ กตัญญูและกตเวที เป็นคนดี การที่จะดูว่าใครดี ก็ให้ดูที่ตรงนี้ มีภาษิตแสดงว่า

“นิมิตต์ สาธูรปานํ กตญญู กตเวทีตา”

ความกตัญญูกตเวที เป็นนิมิตคือเครื่องหมายของคนดี

ฉะนั้นคนที่เราเรียกว่า “คนดี” นั้น จะต้องมีความคุณธรรมทั้งสองประการนี้ คนอย่างนั้นไม่เป็นภัยแก่โลก ไม่เป็นภัยแก่สังคม เป็นที่พึ่งแก่สรรพสัตว์ได้

โลกของเราที่เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีปกติสุขก็เพราะชาวโลกตั้งมั่นในกตัญญูและกตเวที คุณธรรมทั้งสองข้อนี้ มีอุปการแก่คนทุกคน เพราะชั่วชีวิตของคนเราที่เกิดมานี้ เราจะต้องอาศัยบุคคลอื่น ๆ อีกมาก ชีวิตของคนเราจึงเป็นไปได้ทุกคนต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เช่นในเบื้องต้นแห่งชีวิตของเรา เราต้องอาศัยมารดาบิดา เราจึงมีชีวิตอยู่ต่อมาได้ ด้วยความสุสุขสบาย

ครันอยู่ต่อไปนาน ๆ เราเจริญเติบโตขึ้น มารดาบิดาก็แก่ชราลง ทำอะไรไม่ไหว มารดาบิดาก็ต้องพึ่งพาอาศัยเราผู้เป็นลูกต่อไป ทุกคนต้องพึ่งพาอาศัยกันอยู่อย่างนี้

ทุกคนเกิดมาต้องเป็นผู้อาศัยคนอื่นมาก่อน แล้วจึงจะเป็นที่พึ่งที่อาศัยแก่ผู้อื่นในภายหลังต่อไป ชีวิตของคนที่ใช้ให้เป็นที่พึ่งในลักษณะดังกล่าว จึงจัดว่าเป็นชีวิตของคนที่ดี เป็นชีวิตที่ประเสริฐ ส่วนชีวิตของคนที่เขาแต่อาศัยผู้อื่นอย่างเดียว โดยที่ผู้อื่นมาอาศัยตนไม่ได้ชีวิตอย่างนั้นเป็น ชีวิตที่ไม่ ประเสริฐ และบุคคลอย่างนี้หาความเจริญไต่ยาก ทั้งในคดีโลกและคดีธรรม เพราะเป็นผู้เอาเปรียบโลก เป็นกาฝากของโลก

พระเถระผู้ตั้งมั่นในกตัญญูญกตเวที

ในสมัยพุทธกาลนั้น แม้แต่พระเถระผู้เป็นอรหันต์ก็ยังคงประพฤติธรรมทั้งสองข้อนี้ เช่น พระสารีบุตรเถระ เป็นต้น ท่านเป็นอัครสาวกฝ่ายขวาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพระอรหันต์ก่อนที่ท่านจะบวชในสำนักของพระพุทธเจ้านั้น ท่านได้พึ่งธรรมะจากพระอัสสชิเถระ ในขณะที่พระอัสสชิกำลังออกบิณฑบาตตอน

เข้า พระอัสสชิ ได้แสดงถึงหลักคำสอนของสมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าเพียงย่อ ๆ ให้พระสารีบุตรฟังว่า

เย ธมฺมา เหตุปฺปภวา เตสํ เหตุํ ตลาถโต (อาท)

เตสญฺจ โย นิโรธो เอวํ วาที มหาสมฺปนฺนติ

“ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคต
ทรงแสดงเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และความดับ
แห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณทรงสั่งสอนอย่าง
นี้”

เมื่อพระอัสสชิแสดงธรรมจบลง พระสารีบุตรก็
ได้ดวงตาเห็นธรรมทันที คือเห็นว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการ
เกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลล้วนแต่มีการดับไป
เป็นธรรมดา จากนั้นจึงได้ขอบวชในสำนักของพระพุทธ
เจ้า เมื่อท่านบวชแล้วไม่นานก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์
ท่านทราบว่าพระอัสสชิอยู่ในทางทิศใด ก่อนที่ท่านจะ
นอนท่านจะต้องหันหน้าไปทางทิศนั้น แล้วก็กราบไป
ทางทิศที่พระอัสสชิพักอยู่ และได้นอนหันศีรษะไปทาง
ทิศนั้นเสมอ เป็นการแสดงความเคารพและระลึกถึงคุณ
ที่พระอัสสชิได้แสดงธรรมให้แก่ตน

อยู่ต่อมาอีกครั้งหนึ่ง ในสมัยที่พระพุทธองค์ทรง
ประทับอยู่ ณ วัดเชตวัน นครสาวัตถี ครั้งนั้นได้มี
พราหมณ์แก่ผู้ยากจนคนหนึ่ง ศรัทธาในพระศาสนามาก
ได้มาอาศัยอยู่เพราะเป็นคนอนาถา พราหมณ์เฒ่าผู้
ชื่อท่านราชะ ท่านคอยปรนนิบัติรับใช้พระสงฆ์ทั่ว
ด้วยการกวาดลานวัดบ้าง ถางหญ้าบ้าง กวาดกุฏิบ้าง
แล้วก็อาศัยรับ ประทาน ข้าวก้นบาตร พระไป วันหนึ่ง ๗
วันหนึ่งราชะพราหมณ์มีศรัทธาอยากจะบวชมาก ก็ไป
หาพระสงฆ์ในวัดขอให้บวชเป็นพระภิกษุ แต่พระสงฆ์
เหล่านั้นก็ไม่ยอมบวชให้ เพราะเห็นว่าแก่มากเกินไป
ปรนนิบัติพระสงฆ์ไปอย่างนี้ก็ได้รับผลบุญถมเถไป

เข้าวันหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ตรวจดูอินทรีย์ของ
สัตว์ทั้งหลายว่า มีผู้ใดบ้างที่ควรแก่การบรรลุมรรคผล ก็
ปรากฏในข่ายแห่งพระญาณว่า ราชะผู้นี้มีอินทรีย์แก่
กล้า ควรแก่การที่จะได้บรรลุอรหัตตผล จึงได้เสด็จไป
โปรดตอนเช้า ในขณะที่ราชะพราหมณ์กำลังกวาดลาน
วัด ถางหญ้าอยู่ พระพุทธองค์จึงตรัสถามว่า
พราหมณ์ “เธอเที่ยวทำอะไรอยู่”

วาระกราบทูลว่า “ข้าพระองค์กำลังทำวัตรปฏิบัติ
แก่พระภิกษุทั้งหลายอยู่ พระเจ้าข้า”

พระพุทธองค์ตรัสถามต่อไปว่า “แล้วเธอได้รับ
การสงเคราะห์จากพระภิกษุเหล่านั้นบ้างหรือ”

วาระพราหมณ์กราบทูลว่า “ได้พระเจ้าข้า ข้าพระ
องค์ได้แต่เพียงอาหารเท่านั้น แต่ท่านไม่ให้ข้าพระองค์
ได้บวช”

จากนั้นพระพุทธองค์จึงได้เรียกประชุมสงฆ์ แล้ว
ตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลายใครระลึกถึงคุณของพราหมณ์
ผู้^๕ได้บ้าง มีบ้างหรือ”

ในขณะนั้น พระสารีบุตรกราบทูลว่า “พระเจ้าข้า
ข้าพระองค์ระลึกได้ เมื่อข้าพระองค์ออกบิณฑบาตอยู่ใน
กรุงราชคฤห์ พราหมณ์^๕ได้ให้คนถวายภิกษาหนึ่งทัพพี
ที่เขานำมาเพื่อตน ข้าพระองค์ระลึกถึงคุณของพราหมณ์
ผู้^๕ได้”

พระพุทธองค์จึงตรัสว่า “สารีบุตร ก็การที่เธอ
เปลื้องพราหมณ์ผู้มีอุปการะที่ได้กระทำมาแล้วอย่างนี้ให้
พ้นจากทุกข์ไม่ควรหรือ”

พระสารีบุตรกราบทูลว่า “ควรแท้พระเจ้าข้า ข้าพระองค์จักให้เขาบวช” แล้วพระสารีบุตรก็บวชให้ นี่เป็นการแสดงให้เห็นถึงคุณธรรมของพระสารีบุตร ที่ไม่ลืมคุณของผู้อื่นที่มีต่อท่าน แม้ว่าจะเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ก็ยังคิดตอบแทน

นิทานเรื่องผลแห่งความกตัญญู

มีนิทานจีนอยู่เรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นนิทานที่สอนถึงเรื่องความกตัญญูไว้ได้ดีมาก เป็นนิทานเก่าแก่ คิดว่านำมาเล่าสู่กันฟังคงจะเป็นประโยชน์ และเป็นตัวอย่างอันดีแก่บรรดาผู้เป็นลูกทุกคนที่กำลังทอดทิ้งพ่อแม่

ในประเทศจีน ที่เมืองซัวไซไถ่หงวนฮู มีครอบครัวอยู่ครอบครัวหนึ่ง ในครอบครัวนี้มีเพียงสามคนเท่านั้น คือ มีพ่อ แม่ และลูกชายซึ่งเติบโตเป็นหนุ่มเต็มตัว ลูกชายชื่อฮู แซ่เอี้ย รวมเรียกชื่อเด็กหนุ่มผู้นั้นว่า เอี้ยฮู อยู่ต่อมาพ่อแม่บ้านคือบิดาของเอี้ยฮูก็ตายลงทอดทิ้ง ภรรยาและ ลูกไว้เฉยใจ กับชะตา ชีวิต ตามลำพังเท่านั้น

มารดาของเอียชูเป็นคนชราอายุมากแล้ว ทำงานอะไรก็ไม่ไหว ครอบครัวนี้มีอาชีพในทางทำนา มีนาอยู่ทั้งหมด ๕๐ ไร่ เมื่อพ่อตายลง เอียชู เด็กหนุ่มก็ต้องทำนาแทนพ่อต่อไป ส่วนนางผู้เป็นมารดานั้นแล้ว ก็แก่เฒ่าทำงานไม่ไหวเสียแล้ว นางจึงอยู่เฝ้าบ้าน ทำงานในบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปตามประสาคนแก่ เอียชูเด็กหนุ่มผู้ต้องหาได้มีความกตัญญูต่อแม่ของตนไม่ เอาแต่เที่ยวเตร่เฮฮา มารดาว่ากล่าวไม่ได้ ทำอะไรก็เอาแต่ใจตัวเอง

นางมีความคับแค้นใจเป็นอันมาก เพราะนางมีบุตรชายคนเดียว ก็หวังที่จะฝากผีฝากไข้ แต่ลูกชายก็มีความประพฤติตนไม่ดี การทำนาหรือก็ไม่เกิดผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย บางปีฝนก็แล้ง บางปีฝนก็มากจนน้ำท่วมนาเกิดความเสียหาย นางก็ไม่ปรึกษาพูดอะไรให้ลูกต้องกระทบกระเทือนใจ เมื่อนางคิดถึงบุตรก็ได้แต่นั่งร้องไห้เพียงคนเดียว สามีผู้เป็นคู่ชีวิตก็จากนางไปเสียแล้ว นางมีความว่าเหวและทุกข์ใจมาก แต่ก็สู้อุตทนเพราะความรักลูก

เอียชูผู้ทำนาได้ข้าวปลาไม่บริบูรณ์เหมือนคนอื่น

เขา ทั้ง ๆ ที่น้ำหนักมีถึง ๕๐ ไร่ แต่ผลที่ได้รับกลับไม่พอ
กิน เด็กหนุ่มผู้นี้ก็หาได้คิดเฉลียวใจไม่ว่า เป็นเพราะ
เหตุใด เขาคิดแต่เพียงว่า เป็นคราวเคราะห์ของเราเอง
จึงทำให้ได้ผลไม่บริบูรณ์ หาได้คิดไม่ว่า เป็นเพราะตัว
เองขาดความกตัญญู กตเวทิต่อแม่ผู้มีพระคุณ

ณ เมืองเสฉวน ได้มีพระเถระรูปหนึ่ง ชื่อ
บ่อจี้ไต้อือ เป็นผู้สำเร็จฌานอภิญาเจริญอิทธิบาทภาว
นาเป็นผู้มีอายุยืน เพราะสำเร็จวิชาที่เรียกว่า อภิญา
คนสมัยนั้นเรียกว่าวิชาอายุวัฒนะ เอียฮูเด็กหนุ่มเมื่อได้
ทราบข่าว ก็อยากจะไปเรียนวิชาอายุวัฒนะกับท่าน “บ่อ
จี้ไต้อือ” วันหนึ่งจึงเข้าไปลาแม่ และเรียนให้แม่ทราบว่า
ตนเองจะเดินทางไปเรียน วิชาอายุวัฒนะยัง เมืองเสฉวน
กับพระชื่อบ่อจี้ไต้อือ

มารดาจึงเตือนลูกว่า การเรียนวิชาอายุวัฒนะนั้น
ยากมาก ไม่ใช่เรียนได้ง่าย ๆ เวลานี้แม่ก็แก่มาแล้ว
ถ้าลูกเดินทางไปเมืองเสฉวนเสีย แม่จะอยู่กับใครและ
ใครเล่าเขาจะเลี้ยงคุณแม่ ตามโบราณประเพณีนั้นเมื่อ
พ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่และแก่เฒ่ามาก ลูกนั้นไม่ควรจะเดิน

ทางไกล ควรจะอยู่คอยดูแลแม่ ทั้งเวลานับิตาของลูกก็
สิ้นชีวิตไปแล้ว ตัวของลูกเองก็ไม่มีสามพี่พี่น้อง ตัวคน
เดียวแท้ ๆ แม่ก็มีลูกเพียงคนเดียวเท่านั้น ก็หวัง
จะพึ่งพิงไปจนกว่าชีวิตจะหาไม่ ถ้าลูกไปเสียแล้ว แม่
จะได้ใครมาอยู่เป็นเพื่อนเล่า

การไปของลูกครั้งนี้จะ สำเร็จสมความ พารถนา
หรือไม่ ลูกก็ยังไม่ทราบ ลูกไม่คิดดูบ้างว่า ตั้งแต่
โบราณกาลมา ผู้ที่เรียนวิชาอายุวัฒนะได้สำเร็จนั้น ก็
เพราะเอาคุณธรรมคือความกตัญญูเป็นที่พึ่ง จึงสามารถ
เรียนวิชาได้สำเร็จ แม้แต่ผู้ที่ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัม-
พุทธเจ้า ท่านก็ต้องอาศัยความกตัญญูเป็นที่ตั้ง

ลูกจะทงแม่ไปอย่างไร ลูกไม่คิดกตัญญูบ้างหรือ
นางก็ได้แต่อ้อนวอนลูกชายอย่างนี้ แต่เอ๊ยชู ผู้เป็นลูก
หาได้เชื่อฟังไม่ คิดจะเดินทางไปให้ได้ เสร็จแล้วก็จัด
แรงเก็บเครื่องเสบียงในการเดินทาง พร้อมทั้งเงินตรา
สำหรับใช้จ่าย ออกเดินทางจากบ้าน นางผู้เป็นแม่ก็ได้
แต่นั่งมองลูกเก็บข้าวของ แล้วน้ำตาก็เอ่อท้นออกมาด้วย
ความเสียใจ พอลูกเดินทางออกจากบ้านลับตาไปเท่านั้น

นางก็เป็นลมสลบแน่นิ่งไปด้วยความ เสียใจและห่วงใยลูก
คนข้างบ้านเห็นเหตุการณ์ก็พากันมาช่วยแก้ไข จนกระ
ทั่งนางรู้สึกตัวฟื้นขึ้น แล้วนางก็นั่งร่ำไห้บ่นถึงลูกอยู่
ร่ำไป

พระเถระปลอมมาเทศน์

เอียฮู เมื่อเดินทางออกจากบ้าน ก็มุ่งหน้าตรง
ไปยังเมืองเสฉวน โดยมีไต้ห่วงใยในมารดาเลยแม้แต
่น้อย หวังจะเรียนวิชาอายุวัฒนนะให้สำเร็จจงใจได้ เมื่อ
เดินไปได้ประมาณครึ่งทาง ก็เห็นพระเถระองค์หนึ่งนั่ง
เทศนาโปรดสัตว์อยู่ข้างถนน เอียฮูเดินทางไปถึงที่แสดง
ธรรมนั้น จึงยืนหยุดฟังด้วยความสนใจ

พระเถระรูปนั้นเทศน์ว่า เมื่อมาพิจารณาดูโลกเรา
ในปัจจุบันนี้แล้ว รู้สึกสังเวชใจ มนุษย์ในโลกปัจจุบัน
นี้ประกอบแต่กรรมชั่ว มีใจบาปหยาบช้ามาก ไม่รู้จัก
บุญคุณของมารดาบิดาครูอาจารย์ และผู้มีอุปการคุณ
ทอดทิ้งมารดาบิดาที่แก่เฒ่าแล้ว บุคคลเหล่านี้จะหาความ
เป็นสิริมงคลได้แต่ที่ไหน มีแต่อัปมงคล กิจแต่อาฆาต
มาตร้ายต่อกัน ไม่มีจิตใจเมตตาต่อสัตว์ เป็นผู้หญิงก็

คิดแต่จะแต่งตัวเที่ยวเตร่คุมหรรสพ การบ้านการเรือน
ก็ไม่เอาใจใส่ บ้านช่องปล่อยสกปรกรกรุงรัง เอาแต่
แต่งตัวเท่านั้น พ่อแม่สร้างหลักทรัพย์เอาไว้ให้แล้วก็
ไม่รู้จักรักษาไว้ให้ดี ครั้นสิ้นบุญของพ่อแม่ ลูก ๆ ก็แย่ง
ทรัพย์มรดก ถึงกับต้องฟ้องร้องทางศาลเป็นความกัน
จนกระทั่งทรัพย์สิ้นเหล่านี้น้องต้องตกไปเป็นของคนอื่นจน
หมดสิ้น พี่น้องก็ต้องแตกความสามัคคีต่อกัน

เขามิได้คิดเลยว่า เมื่อตายไปแล้วก็นำเอาไปไม่
ได้ ต้องทอดทิ้งไว้เป็นสมบัติประจำโลก ที่คนเหล่านี้น
ไม่มีความอาทรต่อกัน คิดประทุษร้ายต่อกัน ในขณะที่
ยังไม่ประสบต่อความพิบัตินั้น ก็เพราะบุญแต่ปางก่อน
สนับสนุนอยู่ ความพิบัติจึงไม่ปรากฏให้เห็นโดยเร็ว แต่
ถึงกระนั้นความพิบัติเหล่านี้ ก็ต้องตกไปถึงลูกหลานจน
ได้ในวันหนึ่ง ซึ่งมีหลักฐานให้เห็นอยู่มากมาย บาง
ครอบครัวนั้นพ่อแม่ร่ำรวย สร้างหลักทรัพย์ไว้ให้แก่
ลูกหลาน ครั้นคนเหล่านี้นตายลง ไม่เข้าลูกหลานก็ต้อง
ตกระกำลำบาก เพราะพ่อแม่หาทรัพย์มาด้วยความไม่
ยุติธรรม ไม่สุจริต

คำปริศนาของพระเถระ

เอียชู้ เมื่อได้ฟังไปก็เกิดความสนใจ เลื่อมใส ในคำเทศนาสั่งสอนของพระเถระนั้น เมื่อท่านเทศน์จบ ลง เอียชู้จึงเข้าไปกราบแล้วถามพระเถระว่า พระคุณ เจ้าเดินทางมาจากไหน ?

พระเถระก็ตอบว่า “เรามาเมื่อน้ำจืด”

เอียชู้ ก็ถามต่อไปว่า “แล้วพระคุณเจ้าจะเดินทางต่อไปที่ไหนอีก”

พระเถระตอบว่า “เราไปแล้วไม่มีใจ”

เอียชู้ จึงถามต่อไปด้วยความสนใจว่า “พระคุณ เจ้าอายุพรรษาสักเท่าไรแล้ว ?”

พระเถระตอบว่า “เราเรียนวิชาอายุวัฒนะได้ สำเร็จแล้ว อายุของเราจึงประมาณไม่ได้ว่าเท่าไร”

เอียชู้ จึงถามว่า “พระคุณเจ้ามีอายุยืนอยู่เพื่อที่จะคอยใครหรือ ?”

พระเถระจึงตอบว่า “เรามีอายุอยู่เพื่อที่จะคอย คนที่ไม่มีความรู้สึกตัวว่าชั่ว”

เอี้ยฮูได้ฟังเช่นนั้นก็สงสัยว่า เอ! ท่านสมณะรูป
นี้พูดเป็นปริศนาชอบกลอยู่ แล้วจึงถามท่านพระเถระ
ต่อไปว่า “ก็ท่านเรียนวิชาอายุวัฒนะสำเร็จแล้ว ท่าน
รู้จักพระเถระที่ชื่อ บ่อจี้ไต้อือทเมองเสฉวน หรือไม่”

พระเถระย้อนถามว่า “เธอถามถึงท่านสมณะ
บ่อจี้ไต้อือททำอะไร?”

เอี้ยฮู ตอบว่า “กระผมประสงค์จะเดินทางไป
ศึกษาวิชาอายุวัฒนะ กับท่านบ่อจี้ไต้อือท”

พระเถระตอบว่า “การที่จะเรียนวิชาอายุวัฒนะ
ได้สำเร็จนั้น จะต้องเรียนโดยตรงกับพระพุทธรเจ้า เธอ
ไม่ต้องเดินทางไปยังนครเสฉวนให้เหนื่อยยากดอก”

เอี้ยฮู จึงพูดกับพระเถระว่า “บัดนี้พระพุทธรเจ้า
ท่านก็เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว ทำอย่างไรเราจึง
จะพบท่านได้เล่า”

พระเถระจึงบอกว่า “การที่จะพบพระอรหันต์นั้น
ไม่ยากดอก เธอจงเดินทางกลับไปบ้านของเธอเถิด! ท่าน
ที่ใส่เสื้อกลับ ใส่รองเท้ากลับนั้นแหละคือพระอรหันต์
ของท่าน เธอจงอย่าลืมคำที่เราบอกนะ”

เอี้ยฮู ได้ยินพระเถระพูดเป็นอัจฉริยะเช่นนั้น จึงหันหน้ากลับไปเพื่อเอาของที่สะพานไปลงวางไว้ เพื่อที่จะชักใช้ให้แน่นอนจะแจ้งลงไป เมื่อวางของลงแล้วก็หันกลับมาเพื่อสนทนากับพระเถระ แต่ปรากฏว่าพระเถระหายตัวไปเสียแล้ว เอี้ยฮูจึงคิดว่า พระเถระองค์นี้จะต้องเป็นผู้วิเศษสำเร็จวิชาชั้นสูง คือ อภิญญาเป็นแน่แล้วมาชี้แจงตัวเรา - อย่ากระนั้นเลยเราจะรีบเดินทางกลับบ้านดีกว่า จึงจุกแจงยกเสบียงกรังขึ้นสะพานแล้วหันหน้าเดินทางกลับมาทางเก่า

ในระหว่างเดินทางกลับบ้าน ก็คิดถึงคำของพระเถระรูปนั้นอยู่เสมอ จนกระทั่งถึงบ้าน เวลานั้นเป็นเวลาเที่ยงคืน ผู้คนหลับหมดแล้ว พอถึงหน้าบ้านจึงเกาะประตูเรียกแม่...แม่จำ...แม่...เปิดประตูรับตัว มารดาของเอี้ยฮู เมื่อลูกเดินทางออกจากบ้าน นางก็เฝ้าแต่คิดถึง ห่วงใยลูก กินไม่ได้นอนไม่หลับ ร่างกายผ่ายผอมลง เมื่อนางได้ยินเสียงใครมาเรียกแม่ แม่จำ...แม่ที่ประตู ฟังคล้ายเสียงของลูกมาร้องเรียก นางก็ยังไม่เชื่อหู คิดว่าคงจะเป็นเพราะความผูกพันในลูก จึงทำให้

ได้ยินเสียงลูกมาเรียก

แต่เสียงเรียกว่า แม่...แม่จำ...แม่ ก็ยังตั้งอยู่
นางจึงคิดว่า เราไม่ได้ฝันไปนี่ เรายังไม่หลับ เสียงลูก
มาร้องเรียกให้เปิดประตู นางก็ตั้งใจว่าลูกกลับมาแล้ว
ด้วยความรีบร้อน จึงหยิบเสื้อมาสวมใส่ หยิบรองเท้า
มาใส่ โดยมีได้พิจารณาตุเสียก่อน จึงใส่กลับกันหมด
รีบกระวีกระวาดลุดไปถอดกอลอน พอเปิดกอลอนออกก็
พบว่า เอียฮู ลูกรักของนางนั่นเอง นางตั้งใจจนพูด
ไม่ออก ตื่นตันใจอย่างบอกไม่ถูก

เอียฮู เมื่อเห็นแม่ใส่เสื้อกลับ ใส่รองเท้ากลับ
ตรงตามที่ท่านสมณะบอกไว้ ว่าผู้ที่ใส่เสื้อกลับ ใส่รองเท้ากลับ
นั้นแหละเป็นพระอรหันต์ของท่าน เอียฮู เกิด
ความสำนึกผิด ก้มลงกราบที่เท้าของผู้เป็นมารดา แล้ว
หลั่งน้ำตาด้วยความเสียใจในการกระทำของตน แล้วขอ
โทษต่อผู้เป็นมารดาที่ตนเองได้ทอดทิ้งไปว่า “ต่อแต่นี้
ไปตนจะประพฤติตนเป็นลูกที่ดีของแม่ตลอดไป จะไม่
ทอดทิ้งแม่อีก แม่เป็นพระอรหันต์ของลูก”

มารดาจึงถามว่า มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นหรือ ลูก จึงได้ร้องไห้ร้องไห้อย่างนี้ เอ๊ยฮูแห่งหน้าชั้นมอง หน้าผู้บังเกิดเกล้าด้วยหน้าตานองหน้า แล้วเล่าให้แม่ฟัง ว่า ในระหว่างทางที่เดินทางไปเมืองเสฉวนนั้น ได้พบ พระเถระท่านแสดงธรรมอบรมพุทธบริษัทอยู่ ตนจึงเข้าไปหยุดฟังและเกิดความเลื่อมใส จนกระทั่งพระเถระให้ ลูกเดินทางกลับบ้าน แล้วจะพบพระอรหันต์ผู้ที่พระอรหันต์ของลูกก็คือ ผู้ที่ใส่เสื้อกลับรอนท์กลับ บัดนี้ ลูกพบพระอรหันต์ในดวงใจของลูกแล้ว ต่อจากนี้ไปลูก จะบูชาพระอรหันต์ของลูกตลอดชีวิต

นางจึงก้มหน้าคุกตัวของนาง ก็รู้ว่าได้ใส่เสื้อกลับรอนท์กลับ ผู้เป็นมารดาจึงพูดปลอบใจลูกว่า ดีแล้ว ลูกรัก อย่าเสียใจไปเลย แม่อยากให้ลูกทุกอย่าง ขอให้ลูกจงตั้งมั่นไว้ในกตัญญูเถิด แล้วลูกของแม่จะมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง เพราะคุณธรรมข้อนี้ เป็นสิริมงคลแก่ผู้ปฏิบัติมาก

ผลแห่งความกตัญญู

ตั้งแต่นั้นมา เอียฮูก็ตั้งหน้าทำหน้าด้วยความขยัน
 ขยันแข็งต่อไปโดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก ดูแลเอาใจ
 ใส่ปรนนิบัติแม่มิให้เดือดร้อนใจ ให้อยู่อย่างสุขสบาย
 ปราบกฎว่า ข้าว กล้า ใน นา ปีนั้นอุดมสมบูรณ์อย่างน่าอัค-
 จรรย์ ซึ่งเดิมทีเดียว เอียฮูทำนา ๕๐ ไร่ ได้ผลเกือบ
 ไม่พอกินพอใช้ แต่ก่อนที่ข้าวกล้าในนาจะได้รับการเก็บ
 เกี่ยวมารดาของเอียฮู ก็ล้มเจ็บลงอย่างหนัก เอียฮูเที่ยว
 ตามหาหมอมารักษาจนสุดความสามารถ แต่ก็ไม่สามารถ
 จะรักษาหญิงชราผู้เป็นมารดาของตนให้หายได้ ผลสุดท้าย
 ฆ่าเวลาแห่งความวิปโยคก็มาถึง นางล้มตามองดูบุตร
 ครั่งสุดท้ายแล้วพูดขึ้นอย่างแผ่วเบาว่า ลูกรักของแม่
 เจ้าจงตั้งมั่นในความกตัญญูทุกเวลาที่ตลอดไปเถิด แล้วเจ้า
 จะเจริญ จงจำคำของแม่ไว้ แม่ลาก่อนนะ แล้วเบ่ลือก
 ตาของผู้เป็นแม่ก็หรีดลับ วิญญาณดับสิ้นลงด้วยความ

เอี้ยชู่ เด็กหนุ่มซึ่งเฝ้าพยาบาลแม่อยู่อย่างใกล้ชิดด้วยความเป็นห่วง เห็นแม่สงบแน่นิ่งไปเช่นนั้นก็ตกใจเข่ากายร้องเรียกแม่ แม่จ๋า แม่ แม่ เป็นอะไรไป ไ้! แม่ ถึงจะเข่าทำอะไร ร่างของหญิงชราผู้บังเกิดเกล้าก็หาได้ไหวคิงไม้ คงนอนสงบแน่นิ่งอยู่ตามเดิม เอี้ยชู่เอาสำลีไปวางที่ปลายจมูกเพื่อจะดูว่า ลมหายใจของผู้เป็นมารดายังมีอยู่หรือไม่ สำลิก้ไม่ไหวคิงเด็กหนุ่มฟูบหน้าลงบนทรวงอกของผู้บังเกิดเกล้า ที่ตนเคยชมมาเมื่อตอนเยาว์ และได้ทอดกั้เห็นห่างจากทรวงอกของแม่ ที่เคยให้ความอบอุ่นมาเป็นเวลาช้านาน คร่ำครวญร้องเรียกหาแม่ให้คืนกลับมา แต่อัจฉา ใครเล่าจะนำเอาดวงวิญญาณของแม่กลับคืนมาได้

เอี้ยชู่เพื่อรำพันว่า แม่มีพระคุณต่อลูกเหลือเกิน ได้ให้กำเนิดและเลี้ยงชีวิตลูกมาจนเติบโตใหญ่ ลูกหาได้คิดถึงคุณของแม่ไม่ ลูกผิดไปแล้วที่ลูกไม่มีความกตัญญูต่อแม่ แต่เมื่อลูกนึกถึงคุณของแม่ ลูกมีความสำนึกผิดคิดกลับตัวใหม่ ตั้งตนเป็นลูกที่ดีของแม่ คิดว่าจะเลี้ยงแม่ให้มีความสุขความสบายให้ มากกว่าที่ แม่จะต้อง เป็น

ทุกข์เผ่าห้วงใยในตัวลูก แต่ลูกมีบุญน้อย แม่ต้องมาถว้น
จากลูกไปเสียก่อนที่ลูกจะชาติใช้หนี้พระคุณของแม่ โช้...
แม่จำ ชาติหน้าขอให้ลูกได้เกิดเป็นลูกของแม่อีก และขอ
ให้ลูกจงอย่าเป็นลูกที่ชั่วช้าเหมือนชาตินี้เลย เอียชู้เด็ก
หนุ่มคร่ำครวญด้วยความทุกข์โศกอย่างแสนสาหัส จน
กระทั่งเป็นลมสลบแน่หนึ่งไป ดุจดังเมื่อตอนที่ตนหนีแม่
ออกจากบ้าน ทำให้แม่ต้องเสียใจร้องไห้จนสลบไปในครั้ง
นั้น นี่แหละกรรมย่อมสนองแก่ผู้กระทำเสมอ จะช้าหรือ
เร็วเท่านั้น ชาวบ้านผู้เห็นเหตุการณ์ต่างก็พากันมาช่วย
แก้ไขจนเอียชู้ฟื้นคืนความรู้สึกขึ้นมาอีกวาระหนึ่ง

เมื่อเอียชู้ฟื้นขึ้นมาแล้ว ก็ร้องไห้คร่ำครวญถึง
แม่อยู่ต่อไป ชาวบ้านก็พากันมาช่วยปลอบใจ จนกระทั่ง
เอียชู้คลายความเศร้าโศกลงไปบ้าง จึงจัดแจงปลงศพ
มารดาแล้วนำเอาไปฝังตามธรรมเนียมจีน

เอียชู้ไปเยี่ยมมารดา ที่หลุม ฝังศพเป็นประจำทุก
วัน ถึงมารดาจะตายไปแล้วหลายวัน แต่เขาก็หาได้
คลายความเศร้าโศกลงไปได้ไม่ อยู่มาวันหนึ่ง บ้านที่
อยู่ใกล้เคียงมิงว อันเป็นมหรสพประจำปี เอียชู้จึงคิด

ที่จะไปตั้งไว้ให้หายคลายทุกข์ ไปบ้างชั่วขณะหนึ่ง จึงเดิน
 ทางออกจากบ้านไปตั้งไว้ เผอิญครั้งนั้นนั้นก็แสดงถึงเรื่อง
 ลูกที่มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ ในเนื้อเรื่องนั้น มีอยู่ตอน
 หนึ่ง ที่ลูกผู้ตั้งมั่นในกตัญญู เมื่อแม่ตายไปแล้ว ก็เอา
 ไม้มาแกะเป็นรูปแม่ เอาไปตั้งไว้บนหิ้งบูชาเช่นไหว้เป็น
 ประจำ

สาเหตุที่เอาไม้มาแกะเป็นรูปแม่ไว้บูชา^๕มีอยู่ว่า
 เด็กหนุ่ม^{๕๗}มีอาชีพเลี้ยงแกะ เข้าชนก็ไล่แกะไปกลางทุ่ง
 เย็นลงก็ไล่แกะกลับบ้าน เด็กหนุ่ม^{๕๘}เป็นคนโหดร้าย
 มาก ไม่มีความเคารพบิดามารดาของตน เป็นคนอกตัญญู
 อยู่ต่อมาพ่อก็ตายลง ทิ้งให้^{๕๙}ผู้เป็นแม่อยู่กับคนสองคน
 เท่านั้น ถ้าวันใดมารดาหุงอาหารไปส่งกลางทุ่ง^{๖๐}เข้าไปก็
 เกิดโทษะ ตำว่าผู้เป็นแม่ต่าง ๆ นานา บางครั้งก็ตบตี
 แม่ผู้แก่เฒ่า^{๖๑}อย่างไม่ปราณี เด็กหนุ่ม^{๖๒}ประพฤตินอน
 อย่างนี้เป็นอาจินต์ ผู้เป็นแม่ก็ร้องไห้^{๖๓}ร้องไห้เสียใจอยู่
 เสมอ จะว่ากล่าวสอนลูกก็ไม่ได้ ลูกก็ใช้กำลังตบตีเอา
 อยู่มาวันหนึ่ง ในตอนที่เด็กหนุ่ม^{๖๔}ไล่แกะไป
 เลี้ยงกลางทุ่งเมื่อฝูงแกะกำลังเล็มหญ้าอยู่ ด้วยความร้อน

จึงหลบมานั่งในร่มไม้ใกล้ฝูงแกะนั้น ได้มีแกะแม่ลูกอ่อนตัวหนึ่งกำลังให้ลูกกินนม ลูกแกะตัวนั้นกำลังคุกเข่าลงดูนมแม่ด้วยความเคารพ เด็กหนุ่มผู้นั้นก็นั่งดูแกะแม่ลูกสองตัวนั้น ด้วยความสนใจ จึงนั่งเรื่อยเรื่อยไปว่า ลูกแกะในระยะที่ยังเล็กอยู่นั้น ต้องอาศัยนมของแม่แกะกินเป็นอาหารจึงเจริญเติบโตขึ้นมาได้ และลูกแกะก็กินนมแม่ของมันด้วยความเคารพ แม่แกะก็เอาใจเสียชนลูกของมันด้วยความรักด้วยความเอ็นดู

เด็กหนุ่มผู้นั้นก็นึกย้อนมาถึงตัวเองว่า เราเมื่อตอนเป็นเด็ก ก็คงจะต้องกินนมแม่มาอย่างนี้ แม่ก็คงจะรักเรา เอ็นดูเรา เหมือนแม่แกะตัวนี้เป็นแน่ แต่ว่าเมื่อตอนเป็นเด็กนั้น เรารับประทานนมแม่อย่างนี้ หรือเปล่านั้นก็ไม่ทราบได้ ทราบแต่ว่า เดี่ยววันถ้าวันใดแม่หุงอาหารมาส่งเราเข้าไป หรือรออาหารไม่ถูกปากเราเราก็ตำว่าแม่ ตบตีแม่ เราทำอย่างนี้ไม่ถูกนี้ เราเป็นมนุษย์ แม้แต่สัตว์เดี๋ยวจัณาน มันก็ยังมีความรักแม่บังเกิดเกล้าของมัน เราเป็นมนุษย์แท้ ๆ ยังไม่เคารพในมารดาบิดา

เมื่อคิดไปถึงการ กระทบ อันโหดร้ายของ ตนต่อ
 มารดาผู้บังเกิดเกล้าเช่นนั้น จึงเกิดสำนึกผิดขึ้นมา
 สงสารมารดาผู้แก่เฒ่า ต้องลำบากยากเข็ญเพราะตนผู้
 เป็นลูกแทนที่จะเลี้ยงดูท่านให้สบาย แต่ก็ต้องมาทรมาน
 ให้ลำบากต้องหุงหาอาหารให้แก่ตนแต่เช้าตรู่ เมื่อหุง
 เสร็จแล้วยังต้องหิ้วมาส่งกลางทุ่งอีกด้วยระยะทางไกล ๆ
 เมื่อนั่งคิดไปน้ำตากก็ไหลออกมาด้วยความสำนึกบาป จึง
 คิดว่าวันนี้เราจะไปเอาอาหาร ที่บ้าน มารับ ประทานเอง
 ไม่ต้องให้แม่หิ้วมาส่งลำบาก ขณะนั้นก็พอดีได้เวลาที่
 หญิงชราจะต้องนำอาหารมาส่งลูกชาย เด็กหนุ่มผู้ซึ่ง
 เหลียวไปดูต้นทาง เห็นแม่เดินลัดทุ่งมาด้วยความรีบร้อน
 จึงรีบลุกขึ้นวิ่งไปหาแม่อย่างรวดเร็ว เพื่อไปรับอาหาร
 จากแม่

ในขณะที่วิ่งไปนั้น หญิงชราผู้เป็นแม่เห็นลูกชาย
 วิ่งมาฝุ่นตลบอย่างไม่คิดชีวิตชีวาเช่นนั้น ก็ตกใจกลัวตัว
 สั่น คิดว่า ตายแน่แล้ววันนี้ลูกคงที่เราตายแน่ ดูซิ ลูก
 วิ่งมาด้วยความโกรธ ลูกคงจะหิวมาก นางจึงหยุดคิด
 ด้วยความลังเลใจว่าจะทำอย่างไรดี จะไม่วิ่งหนีหรือ ลูก

ก็จะดีเอาตัวแผ่นกระดานที่ถืออยู่เป็นประจำ เมื่อปล่อยให้ลูกตี ลูกก็จะบาปหนัก ความเจ็บปวดทรมานนั้นนางพอทนได้เพราะความรักลูก สงสารลูก นางทนได้ทุกอย่าง

นางคิดเช่นนั้นจึงตัดสินใจวิ่งหนีดีกว่า แต่จะวิ่งเร็วก็ไม่ได้เกรงว่าอาหารจะหกลูกจะไม่ได้รับประทาน เมื่อเด็กหนุ่มเห็นแม่กลับหลังวิ่งหนี เพราะความเข้าใจผิดเช่นนั้น ก็ตะโกนไปว่า แม่อย่าหนี แต่เสียงที่ตะโกนไปนั้น เหมือนกับไปๆให้แม่ต้องวิ่งเร็วยิ่งขึ้น ด้วยคิดว่าตายแน่แล้ววันนี้ ลูกคงจะหิวมาก จึงโกรธแม่มากมายเพียงนี้ นางวิ่งไป น้ำตากก็ไหลรินออกมาด้วยความระทมทุกข์ คิดไปว่านางช่างมีกรรมเหลือเกิน มีลูกชายคนหนึ่งหวังจะพึ่งพาอาศัยด้วยความสุขเมื่อแก่เฒ่า ก็พึ่งพาอาศัยไม่ได้ นางต้องอยู่อย่างทุกข์ทรมานทุกวัน ก็พอดีเบื้องหน้าของนางนั้น มีสระใหญ่ขวางหน้าอยู่ นางจึงตัดสินใจว่า กระโดดน้ำตายดีกว่า อยู่ต่อไปก็เป็นทุกข์ ลูกก็ต้องรับบาปกรรมมากขึ้น เพราะนางเป็นแม่ ก็พอดีนางวิ่งไปถึงขอบสระ จึงเอาหม้อใส่อาหารวางลง แล้ว

บอกลูกว่าให้กินข้าวเสีย แม่ลาละ แล้วนางก็ทำท่าจะ
 กระโดดลงน้ำลูกก็ตะโกนไปว่า แม่อย่าโดด แม่อย่าโดด
 แต่สายไปเสียแล้ว ร่างของนางผู้เป็นแม่ลอยลงสู่กลาง
 สระใหญ่จมหายไปใต้น้ำ เด็กหนุ่มเมื่อวิ่งมาถึงก็กระโดด
 ตามลงไปหวังจะช่วยชีวิตแม่ แต่ก็สายไปเสียแล้ว ร่าง
 ของผู้เป็นแม่จมหายไปอย่างอัศจรรย์ งามเท่าไร ๆ ก็ไม่
 พบศพแม่ จึงขึ้นมาตั้งร้องไห้ที่ขอบสระ จนกระทั่งดวง
 ตะวันจะลับขอบฟ้า เด็กหนุ่มจึงเอาแผ่นกระดานที่เคยตี
 แม่อยู่เสมอ ๆ นั้น มาแกะเป็นรูปแม่ และสถานที่ตาย
 เวลาตาย แล้วเอาไปบูชาไว้ที่บ้านด้วยความระลึกถึงคุณ
 ของผู้บังเกิดเกล้า

เอี้ยฮู จึงเกิดความคิดขึ้นมาว่า อันโบราณ
 ประเพณีนั้น เขาตั้งมั่นในกตัญญูทุกทิวะอย่างมั่นคง เขา
 จึงมีความสุขความเจริญ อย่ากระนั้นเลย เราควรจะไป
 หาซ้อคนชราที่อนาถา ไร้ญาติขาดมิตรที่มีรูปร่างเหมือน
 แม่เอามาทำแม่ของเรา เราจะได้มีโอกาสปรนนิบัติแม่
 ได้เต็มที่ เราจะเลี้ยงให้เหมือนมารดาของเรา

หาชื่อแม่

เมื่อคิดตั้งนั้นแล้ว ก็กลับบ้านรวบรวมทรัพย์สินเงินทองที่มีอยู่ ออกเดินทางตระเวนไปตามสถานที่ต่าง ๆ แล้วสอดส่องดูว่า ใครมีรูปร่างเหมือนแม่บ้างเดินทางไปหลายหัวเมืองแต่ก็ไม่พบ จนกระทั่งเงินทองที่นำติดตัวไปนั้นหมด ก็ยังไม่พบผู้ที่มีรูปร่างเหมือนแม่ เขาเกิดความท้อแท้ใจ ครั้นจะเดินทางกลับบ้านเติมเงินก็หมดเสียแล้ว ไม่มีเสบียงสำหรับเดินทาง เอียฮูจึงต้องลงทุนด้วยการขอทานเลี้ยงชีวิตในต่างเมือง แล้วก็เก็บหอมรอมริบ จนกระทั่งได้เงินทองพอเป็นค่าเดินทางเขาก็เดินทางกลับบ้านด้วยการขอทานมาตามลำดับ จนกระทั่ง บรรลุ ถึงบ้าน ของตน เขาก็ไม่ หายเสรำโศก ออกสำห้เดินทางไปตามหัวเมืองต่างๆ หลายหัวเมือง เพื่อหาชื่อคนมาทำแม่ แต่ก็ยังไม่พบ เอียฮูตรอมใจ เสรำโศก คิดถึงแม่อยู่เสมอ จนร่างกายผอมชুবซีดไปมาก

อยู่มาวันหนึ่ง เอียฮู นั่งอยู่หน้าบ้านคอยเฝ้าดูผู้คน que เดินทางไปมาว่ามีใครเหมือนกับแม่เราบ้าง ก็พอ

ดีเหลือวไปเห็นหญิงชราคนหนึ่งมาขอทาน มีรูปร่างเหมือนแม่เหลือเกิน เอี้ยฮู้ดีใจรีบลุกขึ้นเดินเข้าไปหาแล้วโค้งตามธรรมเนียมจีน แล้วร้องเรียกว่า แม่จ๋า ลูกเที่ยวหาแม่มาเป็นเวลาหนึ่งปีเต็ม ๆ แล้ว จนกระทั่งทรัพย์สินเงินทองที่ติดตัวไปหมด ครึ่งนี้เป็นบุญของลูกที่แม่อุตสาหะเดินทางมาหาลูกถึงบ้าน ว่าแล้วก็ก้มลงกอกเท้าคนชรา^๕นั้นไว้แน่น เหมือนกับเกรงว่านางจะเดินหนีไป

หญิงชราผู้ขอทาน จึงทำหน้านงนด้วยความแปลกใจว่า นี่อะไรกัน เรามิใช่เป็นมารดาของเจ้า จะมาเรียกเราเป็นแม่นั้นไม่ถูกธรรมเนียม

เอี้ยฮู้จึงเล่าให้หญิงชราขอทานนั้นได้ทราบว่าคุณได้สูญเสียแม่ไปตั้งแต่ต้นจนกระทั่งเที่ยวตามหา^๕แม่มาทำแม่^๕ตั้งแต่ต้นจนจบ ลูกเที่ยวหาแม่มาเป็นเวลาหนึ่งปีแล้ว เอี้ยฮู้ ก็อ้อนวอนหญิงชราขอทาน^๕นั้นให้มาอยู่เป็นแม่ของตน

หญิงชราบอกว่า เราอยู่คนเดียวเที่ยวขอทานก็พอกินพอใช้ เราไม่อยากเป็นแม่ใคร เราอยู่คนเดียว

อย่างมีความสุขกว่า ทั้งเราก็เป็นคนที่มีโทษะมาก เราอยู่กับใครไม่ได้ดอก

เอี้ยฮู ก็เผ่าอันวอนอยู่อย่างนั้น จนกระทั่งหญิงชราอ่อนใจ หญิงชราจึงถามว่า เธอจะให้เราเป็นแม่ของเธอ^๕ เธอจะปฏิบัติตนต่อผู้ที่^๕เป็นแม่ของเธออย่างไร จงเล่าให้เราฟังก่อน ถ้าเราพอใจเราก็จะอยู่เป็นแม่ของเธอ

เอี้ยฮูก็บอกว่า ถ้าคุณแม่ยินดีมาอยู่กับลูก ลูกจะมีความยินดีมาก ลูกจะปรนนิบัติคุณแม่ดุจตั้งมารดาผู้บังเกิดเกล้าของลูก การสิ่งใดก็จะมิให้คุณแม่ต้องร้อนใจ หญิงชราจึงว่า การเหล่านั้นเป็นธรรมเนียมอยู่แล้ว ที่ผู้เป็นลูกทุกคนจะต้องปฏิบัติเช่นนั้น

เงื่อนไขของผู้ที่จะรับเป็นแม่

แล้วหญิงชรา^๕ก็ถามว่า “ตามธรรมเนียมตามที่^๕นั้น เมื่อถึงฤดูหนาวก็มักจะหนาวมาก เธอจะปฏิบัติต่อคุณ^๕แม่ของเธออย่างไร”

เอี้ยชู่จึงตอบว่า “เมื่อถึงฤดูหนาว ลูกก็จะหา
ผ้าฉวมมาให้คุณแม่ห่มให้อบอุ่น และก่อไฟให้คุณแม่ผิง
เวลาคุณแม่จะนอนที่นอนนั้นเย็น ลูกก็จะขึ้นนอนก่อน
เพื่อให้ที่นอนอบอุ่น แล้วจึงจะเชิญให้คุณแม่ขึ้นนอนต่อ
ไป เสร็จแล้วก็จะห่มผ้าให้คุณแม่ ปิดประตูหน้าต่างให้
มิดชิด อย่าให้ลมเข้าได้ คุณแม่จึงจะไม่หนาว”

หมิงชราจึงพูดว่า “หน้าหนาวเธอก็ปฏิบัติดีแล้ว
แต่ว่าเมื่อถึง ฤดูร้อน เธอจะ ปฏิบัติ ต่อ คุณ แม่ ของ เธอ
อย่างไร”

เอี้ยชู่ตอบว่า “เมื่อถึงฤดูร้อน ลูกก็จะนั่งพัดลม
ให้คุณแม่มิให้คุณแม่ร้อน แล้วหาผ้าแพรมาให้คุณแม่
นุ่งห่ม เมื่อถึงวันหนึ่งก็เปลี่ยนใหม่ที่หนึ่ง แล้วลูกก็นำ
ไปซักน้ำให้สะอาดตากแดดให้แห้ง พอถึงเวลาเย็นลูกก็
เอาน้ำมาให้คุณแม่ชำระกาย แล้วเชิญแม่ไปนั่งเล่นในที่
เย็น ๆ ลมพัดผ่าน แล้วลูกก็เข้าไปในห้องนอนของแม่
บัตกวาดที่นอนให้เรียบร้อย แล้วก็ปูผ้านอน เสร็จแล้ว
ลูกก็มาเชิญให้คุณแม่เข้านอน ในระหว่างที่คุณแม่เข้า

นอน ลูกก็จะคอยพัคโปกมิให้คุณแม่ร้อนจนกว่าคุณแม่จะหลับ”

หญิงชราพูดว่า “หน้าร้อนเธอก็ปฏิบัติดีแล้ว แต่เวลา กลาง ค่ำล่ะ เธอ จะ ปฏิบัติ กับ คุณ แม่ ของ เธอ อย่างไร”

เอี้ยฮูตอบว่า “ธรรมดามากแล้ว กลางคืนมักนอนไม่ค่อยหลับ ลูกก็ต้องหาผลไม้หรือของที่คุณแม่ชอบรับประทาน มาเก็บเอาไว้ เผื่อว่าคุณแม่จะหิว เมื่อ ค่ำขึ้นจะได้รับประทาน แล้วลูกก็จะเก็บกวาดห้องให้เรียบร้อยอย่าให้มีสิ่งกีดขวาง เพราะคุณแม่แก่แล้วตามไม่ค่อยดี เตี้ยจะเดินไปสะดุดหกล้ม ได้รับอันตราย”

หญิงชราพูดว่า “กลางคืนเธอก็ปฏิบัติดีแล้ว แต่เวลาเช้าเธอจะปฏิบัติกับคุณแม่ของเธออย่างไร”

เอี้ยฮูตอบว่า “เวลาเช้าขึ้นลูกก็ต้องตื่นก่อนคุณแม่แต่เช้าตรู่ แล้วลูกก็จะเดินไปหาคุณแม่ที่เตียง แล้วถามคุณแม่ว่า เมื่อคืนคุณแม่หลับสบายดีหรือ คุณแม่ นอนต่อไปเถอะยังเข้าอยู่ ลูกจะไปต้มน้ำสำหรับให้คุณ

แม่ล้างหน้า และเตรียมอาหารเข้าสำหรับให้คุณแม่รับประทาน เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว ลูกก็มาบอกกับคุณแม่ให้ลุกขึ้นได้แล้ว ลูกก็ประคองคุณแม่ให้ลงจากเตียงนอน ประคองคุณแม่ไปล้างหน้า แล้วพาคุณแม่ไปนั่งที่โต๊ะอาหาร”

หญิงชราพูดว่า “เวลาเช้าเธอก็ปฏิบัติดีแล้วแต่เวลากินอยู่จะปฏิบัติกับคุณแม่เธออย่างไร”

เอี้ยฮูตอบว่า “ถ้ากินอยู่ของคุณแม่นั้น ลูกก็จะหาอาหารที่คุณแม่ชอบรับประทาน มาให้คุณแม่รับประทาน และระวังมิให้คุณแม่รับประทานอาหารผิดเวลา เพราะจะทำให้ลมกำเริบ”

หญิงชราพูดว่า “การปฏิบัติต่อคุณแม่ของเธอในเรื่องอาหารการกินก็ดีแล้ว แต่เวลาคุณแม่เธอเจ็บไข้เล่าเธอจะปฏิบัติอย่างไร”

เอี้ยฮูตอบว่า “ถ้าคุณแม่เจ็บไข้ ลูกก็ไม่นิ่งนอนใจ ลูกเป็นทุกข์ห่วงใยคุณแม่ และรีบไปหาหมอมารักษาคุณแม่ให้หายในเร็ววัน ก่อนที่คุณแม่จะทนายา ลูกก็

จะชิมยาตุ๊ก่อนว่า ร้อนหรือเปล่า หรือเย็นเกินไปแล้ว ลูกจึงให้คุณแม่รับประทาน ถ้าคุณแม่รับประทานยาไม่หาย ลูกก็จะบนบานเทพดาอารักษ์ ให้คอยคุ้มครองคุณแม่ ช่วยขจัดบั้งเป่าโรคมภัยไข้เจ็บให้หายไป ถ้าคุณแม่มีอายุมาเพียงแค่นี้ ลูกก็จะขอให้เทพดาอารักษ์มาตัดทอนเอา อายุ ของลูก ไปต่อ อายุ ของคุณแม่ให้ ยืน ยาวต่อไป”

หญิงชราพูดว่า “เธอปฏิบัติต่อแม่ของเธอในยามเจ็บไข้ก็ดีแล้ว ที่นี้เมื่อคุณแม่ของเธอตายไปแล้วล่ะ เธอจะปฏิบัติอย่างไร”

เอี้ยฮตอบว่า “ถ้าคุณแม่ตายก็เหมือนกับลูกถูกใครมาควักเอาดวงใจของลูกไป ลูกก็มีความทุกข์โศกเสียใจ ลูกคงกินไม่ได้ นอนไม่หลับเป็นแน่ ครั้นลูกคลายความเศร้าโศกไปได้บ้างแล้ว ลูกก็จะจัดการปลงศพคุณแม่ ทำบุญให้ทานอุทิศส่วนกุศลให้คุณแม่ และไว้ทุกข์ให้คุณแม่สามปีเป็นอย่างน้อย ในระหว่างไว้ทุกข์ให้คุณแม่ลูกจะไม่ทำบาป จะไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ลูกจะกินเจคือกินแต่ของที่ไม่มีชีวิต แล้วทำป้ายชื่อของคุณแม่ไว้บูชา เช่นให้ว่าจนตลอดชีวิตของลูก”

หญิงชราพูดว่า “การปฏิบัติต่อคุณแม่ของเธอ เมื่อตอนตายก็ดีแล้วและดีทุกอย่าง ตั้งแต่ต้นมาไม่บกพร่อง แต่การที่เธอจะรับเรามาเป็นคุณแม่เธอ นั้น เธอจะต้องเชื่อฟังคุณแม่ และตามใจคุณแม่ทุกอย่าง ทั้งต้องเชื่อถ้อยคำของคุณแม่ ถ้าเธอปฏิบัติได้เราก็จะอยู่กับเธอ ถ้าเธอไม่ปฏิบัติตามนี้ เราก็จะไม่อยู่เป็นคุณแม่เธอต่อไป เธอจะรับได้หรือไม่ได้

เอี้ยชู่ดีใจรับปฏิบัติตามทุกอย่าง แล้วก็รับเอาหญิงชราขอทานนั้นมาเลี้ยงเป็นแม่ของตน เอี้ยชู่ปฏิบัติตามคำพูดที่ให้ไว้แก่หญิงชราทุกอย่าง โดยไม่บกพร่อง เหมือนกับมารดาบังเกิดเกล้าของตน ก่อนที่เขาจะทำอะไร เอี้ยชู่จะต้องมาปรึกษากับคุณแม่ทุกครั้ง ไม่ทำไปโดยพลการ

อยู่ต่อมาถึงฤดูทำนา เอี้ยชู่ก็ไปปรึกษากับคุณแม่ว่า “แม่จ๋า ถึงฤดูทำนาแล้วนะ ชาวบ้านเขาลงมือทำนากันแล้ว เพราะฝนก็ตกลงมาแผ่นดินนองไปด้วยน้ำฝน สะดวกแก่การเพาะปลูก เราควรจะลงมือทำนาหรือยัง”

หญิงชราผู้เป็นมารดา ก็ห้ามลูกว่า “อย่าเพิ่งลงมือทำในเดือนนี้เลยลูก เราไปลงมือทำเอาเดือนเจ็ดเถอะ ไครเขาจะทำก็ให้เขาทำไปก่อน”

เอียชู้ก็ปฏิบัติตามคำของแม่ทุกประการ ปรากฏว่า ชาวนาที่ลงมือทำเมื่อเดือนห้านี้ พอข้าวกล้าในนาออก ฝนก็แล้งทำให้ต้นข้าวเหี่ยวแห้ง ตายไปหมด พอถึงเดือนเจ็ดฝนตก เอียชู้ก็ลงมือทำ เมื่อหว่านลงไปแล้ว ฝนก็ตกลงมาอยู่เสมอ ข้าวกล้าในนาก็เกิดผลเต็มทีกว่าปีก่อน ๆ ทั้งปีนั้นข้าวในนาของเอียชู้ยังออกรวงแปลกอีกด้วย คือ ต้นหนึ่งมีสองรวง

สมัยนั้น เป็นสมัยที่พระเจ้าช่งเจิ้ง ได้ขึ้นเสวยราชใหม่ ๆ พระองค์จึงตรึงตรองโนพระทุกข์ ประสงค์จะทอดพระเนตรชมของที่แปลกประหลาดที่มีอยู่ภายในพระราชอาณาจักรของพระองค์ จึงมีพระบรมราชโองการให้ออกหมายประกาศไปทั่วพระราชอาณาจักรว่า ถ้าราษฎรบ้านใดมีของแปลกประหลาด ขอให้ทูลเกล้าถวายทอดพระเนตร มารดาของเอียชู้ จึงเรียกเอียชู้มาบอก ว่า “บ้านเราปีนี้ปลูกข้าวออกต้นละสองรวง ซึ่งเป็น

ของแปลกประหลาดมาก ฉะนั้นลูกจึงนำข้าวสองรวง
นี้ไปทูลเกล้าถวายให้พระเจ้าชังเจิ้งทอดพระเนตรเถิด”

เอี้ยฮุกก็เชื่อแม่ นำข้าวสองรวงขึ้นทูลเกล้าถวาย
แก่พระเจ้าชังเจิ้ง เมื่อพระองค์ได้ทอดพระเนตรแล้ว
ก็เห็นเป็นอัศจรรย์และมีความพอพระทัยมาก จึงตรัส
ถามขุนนางทั้งหลายว่า “ข้าวสองรวงนี้จะดีหรือไม่”
ขุนนางทั้งหลายก็กราบทูลว่า “อันต้นข้าวที่ออกเป็นสอง
รวงนี้ เป็นชัยมงคลมาก บ้านเมืองและไพร่ฟ้าประชา
ราษฎรจะอยู่เย็นเป็นสุข”

เมื่อขุนนางทั้งหลายกราบทูลเช่นนั้น พระเจ้า
ชังเจิ้งก็หันพระพักตร์ไปตามเอี้ยฮุก ผู้เป็นเจ้าของว่า “เธอ
ได้ประพาศิทธรมอันประเสริฐอย่างใดหรือ ข้าในนา
จึงได้ผลสมบรณ์ออกเป็นสองรวง เป็นของแปลกประ
หลาดคอย่างนี้”

เอี้ยฮุกจึงกราบทูลเล่าเรื่องแห่งความจริงที่ตนปฏิบัติ
อยู่ว่า ตนเองเป็นผู้ตั้งมั่นในกตัญญูต่อพ่อแม่ ครั้น
ต่อมาแม่ตายลง ตนก็ไปหาซื้อคนมาทำเป็นแม่ ให้ทรง
ทราบทุกประการ

พระเจ้าช่งเจิ้งมีพระทัยยินดีมาก จึงตรัสว่า คน
 ที่มกตัญญูอย่างนี้ ถ้าแต่งตั้งให้เป็นขุนนางคงจะซื่อสัตย์
 สุจริต ยุติธรรม พระเจ้าช่งเจิ้งจึงทรงแต่งตั้งให้เอี้ยฮู
 เป็นขุนนางชั้นฮลิม คือ ขุนนางฝ่ายพลเรือน แล้ว
 ประทานข้าวของเงินทองเป็นจำนวนมาก เมื่อเอี้ยฮูได้รับ
 พระราชทานเรียบร้อยแล้ว ก็ทูลลาเดินทางกลับบ้าน
 ด้วยความดีใจ และจะนำข่าวดีนี้ ไปบอกให้แม่ทราบด้วย
 แต่อนิจจา...เมื่อเอี้ยฮูเดินทางมาถึงบ้าน เปิด
 ประตูบ้านเข้าไปแล้วร้องเรียกหาแม่ แต่ก็ไม่มีเสียงขาน
 รับ เอี้ยฮูก็เที่ยวค้นหาแม่จนทั่วบ้าน แต่ก็ไม่พบแม่
 แม่แต่เงา ครั้นไปถามคนข้างเคียงว่า มีใครเห็นแม่เขา
 บ้าง คนข้างบ้านต่างก็ปฏิเสธว่า ไม่เห็น เอี้ยฮูเมื่อค้น
 หาแม่ไม่พบก็เสียใจร้องไห้ โศกเศร้าถึงมารดา และนึก
 เสียใจว่า เราคงจะกระทำผิดให้คุณแม่ต้องเสียใจแล้ว
 หนิเราไป แม่ไปแห่งหนตำบลใดเราก็ไม่ทราบ อย่า
 กระนั้นเลย เราจะต้องออกเดินทางตามหาแม่ให้พบจงได้
 เอี้ยฮูก็เก็บข้าวของเงินทองใส่ถุงจนเรียบร้อยแล้ว ก็เดิน
 ออกจากบ้าน แต่พอไพล่ออกจากประตูก็พบพระเถระ
 องค์หนึ่ง มีรูปร่างสง่างาม ผิวพรรณผุดผ่องมาก ยืน

ขวางประตูอยู่

พระเถระรูปนั้นถามเอี้ยฮูว่า “เธอจะเดินทางไปไหน” เอี้ยฮูก็ตอบว่า “กระผมจะเดินทางไปตามหา มารดาของกระผมที่หายไปจากบ้าน”

พระเถระรูปนั้นจึงถามเอี้ยฮูว่า เธอจำฉันได้ไหม รู้จักฉันไหม ?

เอี้ยฮูจึงพิจารณาตुरूปร่างพระเถระ ซึ่งงตงามมาก จึงตอบไปว่า ไม่รู้จักท่าน จำท่านไม่ได้ดอก

พระเถระรูปนั้นจึงตอบว่า เรามิใช่ใครอื่นไกลที่ไหนดอก เราคือบ่อจี้ไต้สือแห่งเมืองเสฉวนนั่นเอง แต่ก่อนเธอได้ทอดทิ้งมารดาของเธอ แล้วเดินทางเพื่อจะไปศึกษาวิชาอายุวัฒนะกับท่านบ่อจี้ไต้สือ ที่เมืองเสฉวนเราเห็นว่าเธอประพฤตินิดต่อมารดาของเธอ โดยทอดทิ้งให้มารดาอยู่บ้านคนเดียว เราจึงได้ปลอมแปลงเป็นพระเถระมาคอยเธอรหว่างทาง เทศนาให้เธอเดินทางกลับบ้าน รู้จักกัตถุญกตเวที่ต่อมารดาของเธอ เมื่อเธอเดินทางกลับมาไม่นาน มารดาของเธอก็ถึงอนิจกรรมลง เธอมีความเศร้าโศกมาก ต้องเที่ยวเดินทางหาคนมา

ทำแม่ แต่ก็ไม่ได้ จนเงินทองหมดเนื้อหมดตัว จนต้อง
 ขอดานเดินทางกลับบ้าน ครั้นถึงบ้านแล้วเธอก็ยังมี
 ความเศร้าโศกมาก จนร่างกายซูบผอมลัมจับปลง เรา
 สงสารเธอ จึงได้แปลงกายมาเป็นคนแก่ให้มีรูปร่าง
 เหมือนกับมารดาของเธอ แล้วมาขอดาน จนกระทั่ง
 เธอพบหญิงที่ฉนั้นแปลงกายมา และรับชื่อทำแม่ เราจึง
 มาอยู่กับเธอด้วย เธอก็มีความกตัญญูรู้คุณคน ซื่อสัตย์
 สุจริตต่อเรา เราจึงช่วยเธอให้เธอสร้างชาติ จนกระ-
 ทั่งได้รับความเจริญมากแล้ว ด้วยการได้รับการแต่งตั้ง
 เป็นขุนนางในราชสำนัก

เอี้ยฮูเมื่อได้ทราบดังนั้นก็ดีใจ ก้มลงกราบ
 พระอาจารย์ด้วยความซาบซึ้งในพระคุณของท่านอาจารย์
 ที่ช่วยเหลือตนให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณงามความดี มีความสุข
 ความเจริญ

พระเถระจึงสอนเอี้ยฮูว่า เธอควรแสวงหาตัว
 ของเธอเองดีกว่า อย่าไปแสวงหาสิ่งอื่นเลย เมื่อพบตัว
 เธอแล้ว เธอย่อมจะกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในไม่ช้า
 แล้วพระเถระก็สอนกรรมฐานให้แก่เอี้ยฮู ให้เอี้ยฮูปฏิบัติ

ธรรม เพื่อทำลายอาสวะกิเลส อันเป็นเหตุแห่งทุกข์ ให้หมดไป เมื่อบอกมนต์คาถาพอสมควร แล้วก็หาย วัชไป

ต่อแต่นั้น เอียชุกึ่งมุ่งหน้าปฏิบัติธรรมตามที่พระ อาจารย์สั่งสอนทุกประการ ด้วยการเข้าฌานภาวนา จนกระทั่งอายุถึงแปดสิบปี ก็นั่งทำสมาธิและตายลง พอตายแล้วปรากฏว่าศพไม่เน่า พระเจ้าช่งเจิ้งทรงทราบ เรื่อง จึงมีพระดำรัสสั่งให้เอารูปของเอียชุกึ่งมาปั้นทอง สร้างศาลบรรจุไว้ แล้วจารึกอักษรไว้เป็นสำคัญว่า

“ถ้ามาตรแม้นผู้ใด ไม่มีความกตัญญูกตเวที ต่อมารดาบิดา และกับผู้ที่มีคุณทั้งหลายแล้ว ถึงจะ ประพฤติการสิ่งใด ก็ย่อมจะไม่สมดังความปรารถนา”

นี่เป็น นิทานจีน ที่เล่าสอน ศีลธรรม อันดีงามมา เป็นเวลาช้านาน เราจึงสังเกตได้ว่า ชาวจีนนั้นมักถือ ความกตัญญูเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเขาถือว่า ถ้าเขาขาด คุณธรรมสองข้อนี้แล้ว เขาก็มาหากินไม่เจริญรุ่งเรือง ไปได้ คนจีนจึงมีประเพณีเช่นสรวงไหว้บรรพบุรุษเป็น ประจำ นี่เป็นยุคที่คนจีนในประเทศจีนยังมีพระพุทธร

ศาสนาเป็นหลักแห่งใจอยู่ แต่ต่อมาในยุคนั้ลัทธิคอมมิวนิสต์เกิดขึ้น ทราบว่าลัทธินี้สอนให้คนไม่เคารพพ่อแม่ และผู้มีอุปการคุณ คุณธรรมทั้งสองนี้จึงเสื่อมไปตามลำดับ

คุณธรรมทั้งสองข้อนี้ เป็นเรื่องที่สำคัญมาก ข้าพเจ้าผู้เขียนเคยทดสอบธรรมข้อนี้อยู่หลายครั้ง แม้แต่ชีวิตของคนเราที่มีวิถีชีวิตแตกต่างกันออกไปนั้น ก็อยู่ที่คุณธรรมทั้งสองข้อนี้เอง บางคนต้องตกกระท้ำลำบากเมื่อตอนชรา ไร้ญาติขาดมิตร ฟังฟังลูกหลานไม่ได้ เมื่อสืบประวัติคนๆ นั้นดูแล้ว เขาบอกพร่องต่อคุณธรรมทั้งสองประการคือ กตัญญูกตเวทีกี่

ส่วนบุคคลบางคน มีอนาคตรุ่งโรจน์ มีชื่อเสียงโด่งดังมีคนเคารพนับถือ สืบดูประวัติทราบว่า เขาประพฤติธรรมทั้งสองประการนี้ บางครั้งผู้ที่ประพฤติธรรมสองข้อนี้ต้องเผชิญต่ออันตราย แต่ก็รอดพ้นมาได้ คนโบราณในสมัยก่อนเชื่ออย่างมั่นคงว่า ในขณะที่กระแสน้ำจิตของคนใด กำลังนี้ถึงคุณของมารดา บิดา ของครู อาจารย์ ในขณะที่นั้นใครมาทำอันตรายไม่ได้ เรื่องธรรมะ

นี้แปลกมากทีเดียว

มีท่านผู้สูงอายุผู้หนึ่งเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า ในสมัย สงครามอินโดจีน มีทหารคนหนึ่งถูกเกณฑ์ไปรบ พล ทหารผู้นั้นมีมารดาเพียงคนเดียว ทั้งยังแก่เฒ่าด้วย มารดา ของเขามีบุตรเพียงคนเดียว ครั้นเมื่อตนถูกเกณฑ์ไปรบ ใช้ประเทศชาติเช่นนี้ ใจหนึ่งก็ห่วงใยคุณแม่ซึ่งอยู่ทาง บ้าน ใจหนึ่งก็คิดถึงประเทศชาติ ชีวิตในสมรภูมินั้นไม่ แน่นนอนเมื่อตนออกสู่สมรภูมิแล้ว จะมีโอกาสกลับมาได้ เห็นหน้าแม่หรือไม่ก็ยังไม่ทราบ ถ้าเขาตายในสนามรบ แม่จะอยู่กับใคร เขาครุ่นคิด คิดอยู่อย่างนี้ตลอดเวลา ด้วยความกตัญญูและกตเวทิต์ แต่ผลสุดท้ายวันเวลาที่เขา จะต้องเดินทางก็มาถึง ก่อนที่เขาจะเดินทางไปรบใช้ ชาติ ได้เข้าไปกราบลาแม่ผู้บังเกิดเกล้า แม่ก็เป็นห่วงลูก สงสารลูก แต่เมื่อนึกถึงประเทศชาติ ศาสนา และองค์ พระมหากษัตริย์แล้ว ผู้เป็นแม่จึงต้องตัดสินใจแล้วปลอบ ใจลูก ให้กำลังใจลูกด้วยการอวยพรให้ลูกได้แคล้วคลาด จากอันตราย ได้รับชัยชนะในสงคราม ก่อนที่ลูกจะออก เดินทาง จึงขอของเป็นที่ระลึกจากผู้เป็นแม่ แต่ผู้เป็น

แม่ก็ยากจน ลูกจึงขอผ้าถุงที่แม่ถุง โปกศึรชะไปเป็นที่
ระลึกในสนามรบด้วย

ในระหว่างที่ออกปฏิบัติหน้าที่ในสนามรบก็ระลึก
ถึงคุณแม่ตลอดเวลา ขออำนาจคุณแห่งมารตาคุ้มครอง
ป้องกันอันตราย ปราบกฏว่าลูกปืนของข้าศึกไม่สามารถ
ระคายผิวเลย เขารอดตายมาได้^{๕๗}ก็เป็นเพราะอำนาจคุณ
ของมารตาคุ้มครอง และจิตของลูกผู้เต็มเปี่ยมด้วยความ
กตัญญูกตเวทีนั่นเอง จึงรอดพ้นจากอันตรายมาได้อย่าง
อัศจรรย์

ฉะนั้น ทุกคนที่ปรารถนาความเจริญรุ่งเรือง
ทั้งชาติ^{๕๘}นี้และชาติหน้า ก็จงปฏิบัติธรรมทั้งสองข้อ^{๕๙}นี้เถิด

ประการ^{๖๐}ต้นพึงปฏิบัติธรรมเหล่านี้ ต่อมารดา
บิดาเสียก่อน ด้วยการเลี้ยงดูท่าน เพราะท่านเคยเลี้ยง
เรามา ช่วยเหลือกระทำกิจของท่านอย่าเฉยเมยทอดทิ้ง
และพยายามรักษาวงศ์ตระกูลเอาไว้อย่าให้เสื่อมเสีย ประ
พฤติตนให้เป็นคนดีเป็นผู้ควรแก่การสืบสกุลวงศ์ เป็น
ผู้ควรรับทรัพย์มรดก เมื่อท่านทั้งสองได้ตายไปแล้วก็
ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ท่าน คนที่ปฏิบัติต่อพ่อแม่

อย่างนี้ ก็เรียกว่าเป็นผู้ตอบแทนคุณของมารดาบิดา
อย่างหนึ่ง

ประการต่อไปก็คือครูอาจารย์ ทุกคนเกิดมาเป็น
คนครั้งแรกไม่รู้อะไรเลย ที่เราอ่านหนังสือออก มีวิชา
อาชีพอยู่อย่างนี้ ก็เพราะคุณครูอาจารย์ได้พร่ำสอนเรา
มาด้วยความเหนื่อยยาก ทุกคนจึงควรแสดงความเคารพ
การระตัวด้วยการยกมือไหว้หรือคำนับ หรือยื่นขันต้อนรับ
และควรรหาโอกาสไปคอยรับใช้บ้าง ช่วยเหลือคุณครู
อาจารย์กระทำกิจการต่างๆ เพื่อสนองคุณท่าน ครึ่งใดที่
ครูอาจารย์แนะนำพร่ำสอน ก็จงเชื่อฟัง หาโอกาสไป
ปรนนิบัติท่าน จะเป็นการนวดพั้นให้หายปวดเมื่อยหรือ
อย่างใดอย่างหนึ่ง อันจะพึงปฏิบัติได้แล้วก็ควร ตลอดจน
จนการเคารพในหลักวิชาการที่ครูอาจารย์ได้สอนไว้อย่าง
นี้จัดเป็นกตเวทิตี คือตอบแทนคุณท่าน

คนที่จะมีกตเวทิตีคือตอบแทนคุณ แก่ผู้มีคุณนั้น
ก็ต่อเมื่อเขาเหล่านั้นเป็นผู้รู้คุณ เห็นคุณเสียก่อน ฉะนั้น
ปัญหาที่สำคัญในการที่เราจะสอนให้คนทุกคน มีธรรม
ทั้งสองประการนี้ เราจะต้องสอนเขาให้รู้เสียก่อน และ

ที่ว่ารู้ในข้อนี้ หมายถึงรู้คุณไม่ใช่รู้โทษ คนที่ออกกตัญญู
 นั้น ก็เพราะเขาไม่รู้จักคุณและเห็นคุณก็เลยตอบแทนคุณ
 ไม่ได้ เรื่องของการรู้จักคุณจึงเป็นเรื่องสำคัญมาก ข้าพเจ้า
 จะขอยกตัวอย่างมาสักเรื่องหนึ่ง เช่น ในกรณีที่บุตร มี
 บิดาเป็นคนไม่ดี เป็นคนขี้เหล้า เมามาเข้า เมามาเย็น เล่น
 การพนัน เป็นนักเลงเจ้าชู้ ตบตีลูกเมียให้เดือดร้อน
 บิดาอย่างนั้นลูกจะต้องกตัญญูด้วยไหม

เรื่องนี้ขอตอบว่า ลูกจะต้องกตัญญูและกตเวที
 เพราะท่านมีคุณต่อเรา ในฐานะที่เป็นบิดา แต่เรามีได้
 ไปมองคุณของบิดา เราไปมองโทษของบิดาที่ท่าน
 ประพฤติตนไม่ดีเราก็เลยกลายเป็นคนอกตัญญู เพราะไป
 เอาโทษของท่านเพียงเล็กน้อย มาทำลายพระคุณอันมาก
 มายของท่านเสีย ฉะนั้นผู้ที่ปฏิบัติธรรมสองข้อนี้ จะ
 ต้องเป็นคนดูคุณของคนที่มีคุณอย่างเดียว อย่าไปดูโทษ
 เป็นอันขาด มิฉะนั้นโทษอันเล็กน้อยนั้นจะปิดบังพระ-
 คุณของผู้อื่นจนเรามองไม่เห็น

สิ่งที่มีคุณต่อเรา ที่นอกเหนือไปจากมารดาบิดา
 และอาจารย์ ก็มีประเทศชาติ พระพุทธศาสนาองค์

พระมหากษัตริย์   ทุกคนจึงควรตอบแทนคุณแก่ชาติ
 ด้วยการรับใช้ชาติ   ป้องกันชาติของเราให้ดำรงความ
 เป็นไทยอย่างมั่นคงต่อไป

ทุกคนจึงควรตอบแทนคุณพระศาสนา ด้วยการ
 ทำนุบำรุง ด้วยการศึกษากิจการปฏิบัติตนตามแนว
 ทางของพระพุทธศาสนา

ทุกคนจึงควรตอบแทนคุณพระมหากษัตริย์ อัน
 เป็นพระประมุขของชาติ ด้วยความจงรักภักดี

คนใดที่มีคุณธรรมเหล่านี้โดยสมบูรณ์   คนนั้น
 ท่านกล่าวว่า เป็นคนดี ดังนี้

พิมพ์ที่ ร.พ. อักษรสัมพันธ์ หน้าวัดราชบพิธ พระนคร
โทร. 29732 นายประยูร พิศนาคะ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2511

